

М. 270-37

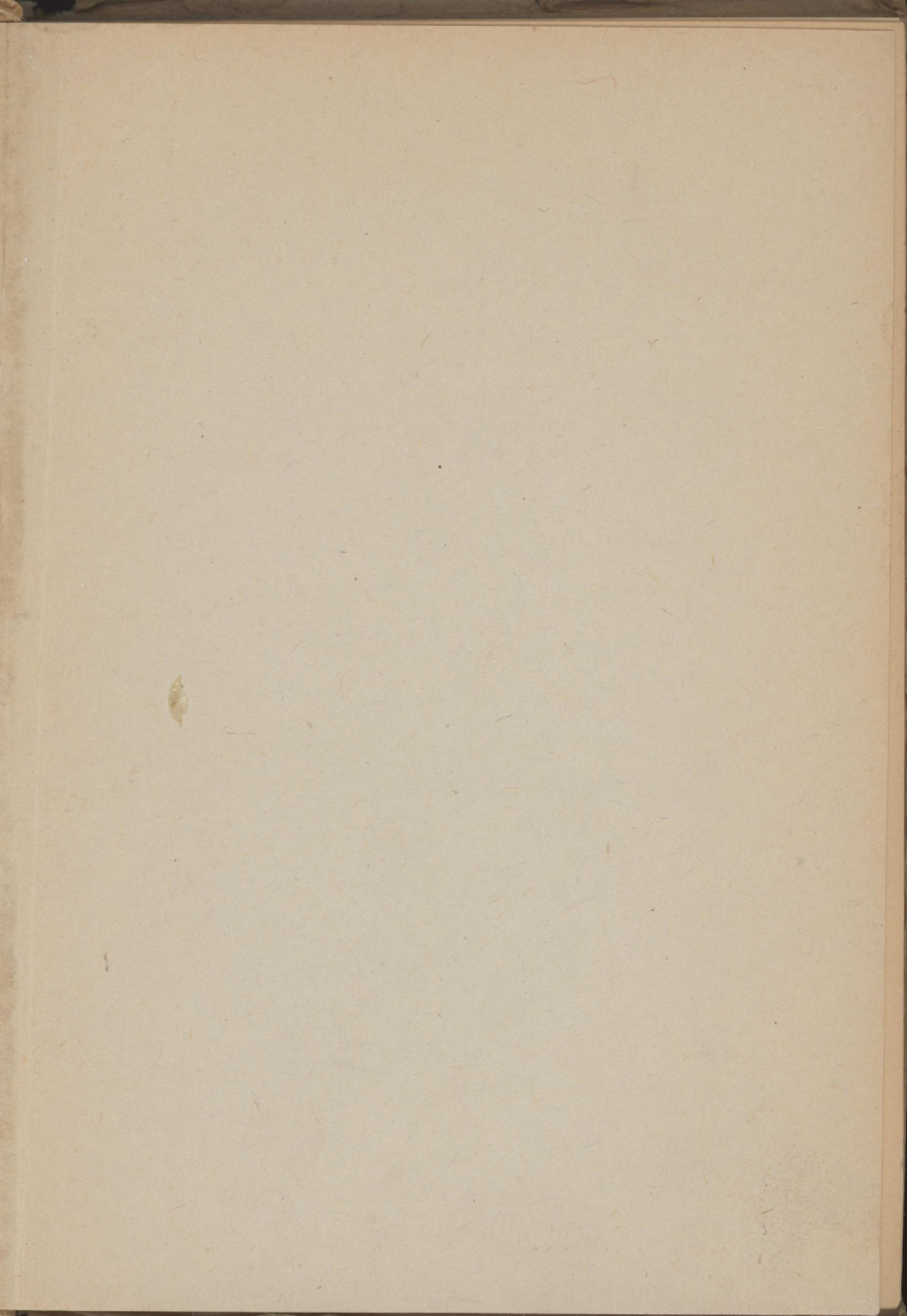
323755

ПЕРЕМОГА

Поезії

ХАРКІВСЬКЕ
КНИЖКОВО-ГАЗЕТНЕ ВИДАВНИЦТВО

17-270-5.7.

ПЕРЕМОГА

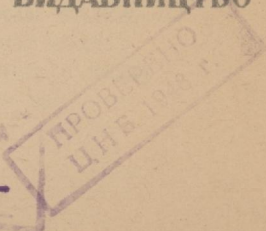
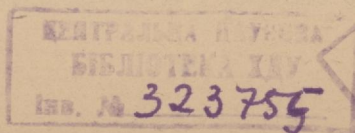
ЗБІРНИК ТВОРИВ
ХАРКІВСЬКИХ ПОЕТИВ

Н. ЗАБІЛА, І. МУРАТОВ,
Б. КОТЛЯРОВ, Г. БРЕЖНЬОВ,
І. ВИРГАН, Х. ЛЕВІНА,
З. КАЦ, М. ДАШКІЄВ,
Л. ГАЛКІН, Г. ЛИТВАК,
С. МУШНИК, О. КРАВЦОВ,
Б. ЦИМЕРИНОВ, М. АРОНС,
Ю. ГЕРАСИМЕНКО

ХАРКІВСЬКЕ КНИЖКОВО-ГАЗЕТНЕ ВИДАВНИЦТВО

1948

58

РЕДАКТОР Л. ЮХВІД
ХУДОЖНИК М. ФРАДКІН

НАТАЛЯ ЗАБІЛА

УСІ ШЛЯХИ ВЕДУТЬ ДО КОМУНІЗМУ

Усі шляхи ведуть до комунізму,
І з них один, небачений ніде,
Найкращий шлях, що ним мою Вітчизну
Великий Сталін впевнено веде.

Невпинній праці, як недавнім битвам,
Віддаймо наші творчі голоси,
Бо тільки той, хто йде з новим і світлим,
Достойний жить на всі світи й часи.

Породжених в тривожнім передгроззі,
Нас викохала праця й боротьба,
Вела нас певно по прямій дорозі
Суворих бур і творчості доба,

Доба, що нас в єдиному натхненні
Звела до дружних переможних лав;
Доба, що їй поклав початок Ленін,
І мудрий Сталін путь в віки проклав;

Вона розкрила очі всім народам,
Що світ старий приходить до кінця,
Що з кожним кроком, з кожним переходом
Лиш наша путь відроджує життя.

Великий Жовтень розчинив нам брами,
Надійний шлях під сонцем нас веде,
І хто цим шляхом йде незмінно з нами,
Той сам до щастя й розквіту іде.

Хай вороги, поборники старого,
У корчах лізуть з чорних трясовин, —
Ніщо не верне ґрунту їм під ноги
І не відверне їх близький загин.

Усі шляхи ведуть до комунізму,
І з них один, небачений ніде,
Найкращий шлях, що ним мою Вітчизну
Великий Сталін впевнено веде.

ІГОР МУРАТОВ

ПОВІСТЬ ПРО ЩАСТЯ

1947

Я зустрічав це свято біля моря,
В субтропіках Радянської землі.
Сіяв на сонці білий санаторій,
На рейді колихались кораблі.
І, дивлячись на ці простори сині,
На зелень гір і цвіт садів рясних,
Не вірилось, що осінь на Україні,
А в Омську десь, можливо, й перший сніг

Зібралось нас хороше товариство
На місяць коло моря відпочити:
Стахановці з заводів і артисти,
Військових кілька — всіх не полічити...
Надвечір в парку дихалось чудово,
І в присмерку за гротом кам'яним
Ми сходились для дружньої розмови,
Й, забувши про встановлений режим,
До ранку там просиджували часто:
То спогади бувало, то пісні...
В той вечір в нас дискусія про щастя
Розпочалася з того, що мені
Один з присутніх твердив, наче можна
Відчутти справжнє щастя лиш на мить,
А далі... далі час всепереможний
Пом'якшить це чуття, і мимохить
Ми буднями назвемо неймовірно...
І раптом чуем голос: «Це невірно.
Щаслива мить — лиш крихта дум і мрій,
І подвигів, мов крапелька в кипучім

Морським просторі... Твердить так дарма!
Як щастя вмістиш в мить скороминучу?
Йому в просторі й часі меж нема!
Чи в кожному з нас — в роботі непомітній
І в легендарній величі стремління —
Не втілено надії заповітні
Минулих і майбутніх поколінь?»

Попихувала люлька, і порою
В цім світлі сяли очі молоді...
Це був цивільний з зіркою героя,
Що з матір'ю старенькою сюди
Приїхав позавчора й тільки з нею
Ходив у парі всюди пліч-о-пліч,—
Вона і зараз з темної алеї
До нього підійшла...

«Не в тому річ, —
Той, перший, заперечив, — це загальне,
А я про особисте. Просто так.
От ви — герой. Невже з вогню атак
Ви лиш громадське, чисто ідеальне
У спогадах інтимних зберегли?
Коли зі смертю віч-на-віч були,
Невже у вас ніколи не траплялась
Єдина мить такого почуття,
Що все, крім неї, десь в тіні зосталось,
Що в цю секунду втілено життя
І кращої не може бути в світі?
Невже в вас не було такої миті,
Де б щастя виникало не з думок,
А з гострої раптової події?..»
Герой промовив тихо: «Розумію, —
І мовчки вибив попіл на пісок,
Задумавшись, немов хотів добрати
Якихсь яскравих, особливих слів,
І раптом знову люльку запалив. —
Ви знаєте?.. Коли дозволить мати...
І якщо вам цікаво...»

Схід яснів,
І заграва над морем зайнялася
І освітила дальній пароплав,
А ми сиділи тихо на терасі,

І приятель, що вголос нам читав,
Давно замовк... Але в серцях не змовкли
Слова прості, зворушливі, ясні.
Ось він, мій скарб — ці сторінки пожовклі,
На спогад подаровані мені.

1920

Л и с т

«Маруся! Добрий день, а може вечір.
У перших Вам рядках — низький поклон.
А кланяється весь наш батальйон
І сповіщає, що в селі Чернечім
Під час боїв за город Чигирин
Загинув наш боець Андрій Сербін,
Життя віддавши за Радянську владу.
І ми за це петлюрівському гаду
Відплатимо. І передав Андрій
Вам карточку й привіт останній свій.
І ще сказав нам, щоб з його шолому
Цю зірку ми послали Вам додому.
І ще переказав, що любить Вас
І що про це говорить перший раз,
А Ви про це, Марусе, ще й не чули,
І що коли його Ви не забули,
То зірочку на серці бережить,
І він тоді й по смерті буде жить.
І ще сказав, товаришко Маріє,
Що є у Вас така немовби мрія,
Щоб всіх дітей зібрати, в яких батьки
Дають усякій контрі бій останній.
І в мене є до Вас одне прохання:
Коли до Вас потрапить може й мій,
А я в бою геройському загину,
То ви, Марусе, виховайте сина,
Щоб був мій син, як наш боець Андрій».

1923

...Уранці я в акваріум водила
Своїх малят... Розваг так мало в них!
Для старших без забави досить діла:

То зносять дрова, то згрібають сніг,
А малюки нудьгують мимоволі...
Куди вже їм надвір!.. Та й тут, як в полі:
Ні вікон, ні дверей. І тьмяне скло
Акваріума снігом занесло,
І царством сну здаються тихі зали,
Немов у казці все, а не в житті,
І в лід блакитний рибки золоті
Краплинами ясними повмерзали, —
Улітку ще їх годували ми...
Як холодно! Вже до кінця зими
Лишилось тиждень, два, а зимні зорі
Зимові ще, і небеса прозорі,
Немов морозам і кінця нема...
Вже діти сплять. З думками я сама;
Не спиться на колючому матраці,
Свавільно вітер ходить між колон...
Наш інтернат у графському палаці;
Колись тут менуєт чи котильйон,
А може вальс гримів з високих хорів,
І в мармурових нішах коридорів
У панські теревені потайні
Вслухалися амури кам'яні.

А ми росли хліб на панським полі,
Топили сталь, водили кораблі,
Незрячі — вдень, серед багатства — голі,
Й не відали, що доля й цвіт землі
Належать нам... Змінялися віками
Невільницькі віки безправ'я, тьми...
Я дітям чорний хліб ділю на грами:
Хай поки чорний хліб, зате свободні ми!

А тих, кому одвічне наше горе
Наживою було, — в Жовтневу ніч
Геть вигнано, й безсмертний залп «Аврори»
Поставив нас на грань нових сторіч...

★ ★ ★

...І дивна й несподівана подія
В нас трапилась. У практиці моїй
Таких ще не бувало: до Росії

Приїхавши, наш «замок льодовий»
Відвідав академік із Сорбонни,
Відомий журналіст і філантроп...
Йому не дивно, бачите, було б
Дізнатись, що так само, як Бурбони,
Романови свій скіпетр віддали,
Але щоб ми — від молота і плуга —
З кермом державним впоратись могли?!

А втім, себе він видає за друга
Знедолених. Хоча й не вірить в нас.
Народ, він каже, повставав не раз
За волю й хліб, але, на жаль, фортуна
Йому не співчувала. Так — Комуна,
Хильнувши марно повний келих мук,
Чолом упала на паризький брук...

Він перший з тих, мовляв,
хто, як мандрівник смілий,
Покинувши культурний континент,
Прибув сюди,
в наш край незрозумілий,
Овіяний страхіттями легенд.
«Мадмуазель, — він уклонився гречно, —
Звичайно, говорить про це когось
Було б в цей час принаймні недоречно.
Але про вас я чув, і я ручусь,
Що ви, інтелігентка по натурі,
І... навіть по освіті (ваш прононс!),
Третирувать повинні безкультур'я,
З яким до вас прийшов мужицький монстр!
Я не політик, вірте: тільки вчений,
Людина інтелекта — мій герой,
Для мене бог Чайковський ваш натхненний,
І Достоевський ваш, і граф Толстой...
Та що ж у вас? Європа б'є на сполох:
Ні власності... ні споконвічних прав...
І от я тут, письменник і психолог,
Що темою дослідження обрав
Таких, як ви (бо сила інтелекта,
Повторюю, сильніша від стихій), —
Невже і вас нова, плебейська секта
Взяла в полон своїх химерних мрій?

Невже і вас, хоча б в найменшій мірі,
Влаштовують про новий світ казки?!»

Я мовила, бліда від гніву: «Вірю,
Що наша правда житиме віки,
Що право й час землею володіти
Трудівникам, і в цім — життя нове,
Що діти ці — його творці»...

А діти

В цей час повідло мерзле пайкове
Вилизували з бляшаних тарілок,
І, мабуть, найспритніше від усіх
Веселий шестилітній Вася Білик...
Професор із Сорбонни стримав сміх,
Взяв хлопчика на руки і глузливо
Сказав: «А з вас упертий опонент...
Та я не вірю в соціальні дива
І пропоную вам експеримент:
Здається вам, що всім плебеям з бою
Ви щастя здобули й нові путі!?
Поміряємось силою в житті:
Я хлопчика цього візьму з собою...
Сказали ви, йому тепер шість літ?
Ровесник революції? Чудово!
Я в світі бачив тисячі сиріт
І дав собі недавно з примхи слово
За сина взять злиденнішого: він
В такому розумінні краший син!

Ми будем ждати. У нас часу доволі.
Тавруйте зло, долайте вічну тьму...
Ви прагнете для всіх нещасних долі,
Я хочу дати щастя одному!
Повірте, від цього експеримента
За всіх умов цей хлопчик не програє:
Пізнавши для душі

закони Зла й Добра,

Він матиме для тіла добру ренту
І заздрити не буде навіть в жарт
Голодній філософії мансард.

О, як би насміявся він з пророків,
З чийх щедроті убогі крихти їсть,

Коли б через якихсь п'ятнадцять років
Прийшов сюди, як чужоземний гість!
Мадмуазель! як долю випадкову —
Хай знайде він в мені «щасну підкову»,
Ровесник бунту, син пролетаря:
Я — примха долі, я — його зоря!
Одним — палац, а другим — хижа вбога». 11
Тоді взяла я хлопчика від нього:
«Месьє! Ви — гість. Я з чемності нічого
Не відповім. Ми вийшли на двобій,
І в цім бою майбутнє — спільник мій».

* * *

... Стою вночі над ліжком дерев'яним.
Береться білим інеем стіна,
І жевріє вогнем скупим і тьмяним
В залізній пічці плитка торфяна.
Од неї — дух, а з білих вікон віє.
Розкрився, наче влітку, хлопчик мій,
Одсуну ліжко, ковдрою накрию...
Андрію мій, коли б ти був живий,
Можливо й в нас...

Ні, любий мій, для чого
Труїть сльозами згадки світлу мить!
Я розповім про тебе про живого —
Ти не помреш, ти вічно будеш жить!
Я розповім багато — пребагато,
Бо ти ж загинув смертю їх батьків...
Хіба ж не наші й справді ці хлоп'ята?
Ти їх не знав, але ти їх любив.
Вони малі, їм так любові треба,
І ніжної руки, й безжурних втіх,
І я схиляюсь з думкою про тебе,
Немов над рідним, над одним із тих,
Тобі незнаних, за чие майбутнє
Ти молоде життя віддав в бою...
Я покажу їм рідну, незабутню
П'ятикінцеву зірочку твою.
Я поклянусь — вони щасливі будуть
І також сміло йтимуть до мети,
І в радості і в горі не забудуть
Ані тебе, ані таких, як ти!

Ось хлопчик цей мені не каже «мама»,
Але кого ж, вдивляючись в п'їтьму,
Обніме він маленькими руками,
Коли присниться сон страшний йому?
Кому, крім мене, скаже: «Хочу їсти»,
Поскаржиться, як щось йому болить?
І не біда, що їх у мене двісті:
Таких не трудно й тисячу любить!
І сум здолати, й ночі ці холодні —
Усе для них, усе до краплі їм...
Чому ж це біля одного сьогодні
Так довго я стою? Можливо й тим,
Що той, чужий, зробивши добру міну,
Манив його у свій химерний рай,
А може й тим, що разом іменини
Справляє з ним увесь наш вільний край,
Народжений, як він, у ніч Жовтневу:
Торік обом їм сповнилося шість...
У нижнім залі, де гранітні леви,
Ми святкували...

Ні, не розповідь
Перо мое про те, як обіймала,
Як цілувала я своїх малят,
Коли вони по черзі дарували
Мені «сюрпризи», зроблені до свят:
Цей човника, той хатку паперову.
А в третього в руках трікучий змії..
Нічого не зробив трьохлітній Вова,
І той приніс дарунок празниковий:
Свій скарб коштовний — гудзик бляшаний.

Надвечір зал наш повен був народу,
Смачного напекла своїм синам,
Прийшли і гості — шефи з мехзаводу,
Привезли торф і скла для вікон нам;
І от з труби — струмочок кучерявий
Всіх звеселя, хоч трохи очі їсть...
Стелися, дим, гори, «буржуйко» ржава
Тебе ми пригадаємо колись
У світлому дитячому палаці..
І вже не за горами ця пора,
Хай руки чорні від тяжкої праці —
Оцінять їх щаслива дівтора!

І може там, у тім веселім русі,
Згадає хтось і цю холодну ніч...

Увечері приходила матуся,
Поплакала з хвилинку — звісна річ,
Погріла мені руки, як маленькій, —
А я ж таки доросла: двадцять літ!
Вже третій рік сама дбайлива ненька
Моїх дітей, моїх двохсот сиріт.

Що думає вона, старенька мати,
Віддавши мужньо все своє життя
Лише сім'ї: білизну брала прати,
І модного навчилася шиття;
Отак, не розхиляючись, робила,
І все мені — з останнього шматка,
Щоб донька до гімназії ходила,
Доб не робила чорно, а дочка...

Як чудно їй, що тут — моя родина,
Що рідна я безрідній дітворі...
Мовляв, нехай би пісня солов'їна
І десь гармонь, і ждала б до зорі.
А тут в дівках, не зглянешся, вже й сива:
Ні радощів своїх, ні звичних мрій...
Матусю моя мила, зрозумій,
Повір мені, не сердься — я щаслива!
І служба ця буденна і проста —
Не жалощі, не добрість... Я не та,
Як думалось тобі... Я звична жінка,
В старім пальті, що знає стільки зим,
Буденний зав дитячого будинку
Губнаросвіти номер сорок сім.

З доручення райкому комсомола
Прийшла сюди під музику гармат,
І поки десь комплектували штат,
Я в жорнах для дітей овес молола
Й колола дрова... День минав за днем...
Нам трудно ще, нам голодно, нам зимно,
Та що ж мене окрилює нестримно,
Живим, жагучим повнячи вогнем?!

Ні почесі не треба нам, ні слави,
І можна ще без ліку бід знести,
Аби збагнув, що й від твоєї справи
Хоча на крок, а ближче до мети!
Це світлий шлях...

1924

І знов, і знов тривожно
Гудуть заводи... Як вони гудуть!
Мов наших серць скорботних цятку кожну
В них втілено... І голос їхній чуть
На цілий світ...

З усім народом, діти,
Вирівнюйтесь. Отак. Плече з плечем...
Мільйонам найдорожчого у світі,
Його ви звали просто Іллічем.
Когорти мужніх ведучи до бою,
Він думав і про вас, мої малі,
З такими зустрічався під Москвою,
Був рідним для таких на всій землі.
Його нема. Вам боляче, вам чудно,
Що плачу я, така доросла... Ні,
За все моє життя багатотрудне
Ще не було так боляче мені!
Плече з плечем. Робітники. Селяни.
Жінки і діти. Сиві й молоді.
Ідуть полки, на їх знаменах рани —
Каховки і Царицина сліди;
На них пожеж ясний огнених омах,
Недолюдкам здійснений на біду,
Гаряча кров героїв невідомих —
Батьків оцих дітей, що я веду,
Мого Андрія кров...

То де ж узяти
Таких простих, таких натхнених слів,
Щоб в них була і присяга солдата,
І віра в щастя наших малюків,
І грізний жаль?!

Як буря, як лавина,
Плече з плечем — під стяги вогневі...
Зорить над нами небо України,

А серцем ми — зі Сталіним, в Москві!
І ми його безсмертними словами
Клянемося — і Ленін знов живий!

1928

Значні та неповторні дні за днями
Минають швидко... Та щоденник мій,
Як подивлюсь я, зовсім не щоденний:
За скільки літ у ньому ні рядка.
І дуже жаль. Бо часом день буденний
У пам'яті стирається, зника,
А він бува й на вічність має право,
Бо в кожному своя краса і зміст...
Оце перечитала. Як цікаво!
«Буржуйка» димна... перший «інтурист»...
Здається, що було це так недавно,
А подивлюсь навколо — як давно!
Вчорашній день — це вже минуле славне,
Про нього фільми дивимось в кіно;
Й одрізаний відтинком п'ятирічним,
Іще живий для очевидців час,
В нас на очах зробився історичним
В легендах та піснях, і навіть нас,
Учасників, дивує і вражає.
І нам бува не віриться самим:
Невже це ми від краю і до краю
Пройшли крізь бурі кроком бойовим,
І за кордони рідної держави
Чотирнадцять непроханих держав
Прогнали геть, і Перекопську славу
З нас кожен вчора буднями вважав?!
Невже в пісочку грались ці хлоп'ята,
І міг їх налякати сон страшний,
І дарував колиг мені на свято
Маленький Вова гудзик бляшаний?!

Він гудзика тепер не подарує.
Дарма що хлопцю тільки вісім літ,
Погляньте, як цікаво він малює,
Як свіжо він сприймає природи світ!
На камені звичайному помітить

Траву, що пробивається з щілин;
Алею змалювавши, так освітить,
Мов захід сонця бачив перший він,
А потім — ми... За хлопцем час останній
Уважно придивляюсь я сама...
Сергій Іллєч, учитель малювання,
Все дорікає: точності нема!
Він фахівець, йому б і карти в руки,
Та іноді, крім стажу і науки,
Є й інше щось, і ти його збагни...
Коли бур'ян між квітами на клумбі,
Малюй бур'ян і точним будеш? Ні!!
На міліні не виростиш Колумба,
Нових земель не вгледити в тумані!
Я лиш тоді художника приємлю,
Коли він і сприйма і творить світ,
І, люблячи свою квітучу землю,
Не бур'яни угледить, — справжній цвіт,
І все багатство фарб віддасть для нього,
Не зупинивши зору на смітті...

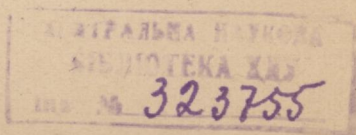
У кожного з хлоп'ят своя дорога,
Та хочу я, щоб у своїм житті
Мої сини зневажили навіки
Бічних стежок зрадливу тишину,
Щоб їх діла, маленькі і великі,
Немов гірські струмки, в ріку одну
Зливалися в безсмертну нашу справу,
В єдине поривання — всі чуття,
І названі героями по праву,
Лиш рух вперед вважали за життя.

І я стою на невсипущій варті,
Щоб хтось необережний чи пустий
Не засушив той паросток новий,
Що і в роботі і в дитячій жарті
Із рисочки в характер вироста.
Йому відкрити путь — моя мета,
На нім плодів діждати — світла мрія...
Ось хоч би й Вася Білик: він не вміє
Ні малювать, ні віршів, як Петрусь,
Складати... Може й справді видатного
Ви в ньому не побачите нічого.

Але зросте Василь, і я ручусь,
Що буде життєва його дорога
Почесною і гідною творця...
Усім він помічник. Та рисочка оця
Не збіднює широкої натури.
Ніколи я не бачила, щоб він
Байдужим був або дививсь похмуро,
Коли біля Володиних картин
Захоплено спиняються хлоп'ята,
Бо це й для нього особисте свято,
Й дрібненька заздрість радості не вб'є
В його душі. І тут я торжествую:
У дружбі він свої чуття гартує,
У нім сильніше «наше» над «моє».

1931 — 1936

... Яке ж у мене свято. Справжнє свято:
Мої малі (ім по п'ятнадцять літ,
Та й досі ще кажу на них — малята)
Виходять вперше у широкий світ.
Завершено їх першу освіту,
Прощай тепер, знайомий інтернат,
Спортивних зал дзвінки гранітні плити,
Акваріум і древній графський сад
(За ним чомусь донині збереглася
Ця назва «графський!» Хай! Не в цьому суть...).
Вже на «лінейку» прапор наш несуть.
Прощання час. Стоять молодші класи
У строгому врочистому каре,
Летять за вітром галстуки червоні...
Що за краплина впала на долоню —
Сльоза чи дощ? Ніхто не розбере,
Ніхто не зна... І я сама не знаю,
Не відаю, відкіль цей дивний сум?
Синів, як кожна мати, проводжаю,
Поплакавши, — хоч світлих повна дум!
І смуток мій — який він світлий нині,
І вільга ця — від серця... В добру путь!
Я громадян зростила Батьківщині,
Я вірю в них. Вони не підведуть.
Я вчила їх дерзання молодого,

Ростила їх не квітами в саду,
І прийде час — я теж зберусь в дорогу
І рідний край об'їду - обійду,
Щоб кожен з тих, кому я віддавала
Безсонні ночі і тривожні дні,
З подякою промовив би мені:
«Щасливий я!» Врочистий марш заграли,
Здійнявся ліс дитячих рук: салют!
І от вони вже біля мене, тут,
Моїх юнацьких літ маленькі свідки:
Той в технікум, а цей в десятилітку,
А мій «Гаврош», мій любий «санкюлот»,
Об'єкт теорій вченого француза,
До ФЗУ зібрався, на завод...
На ньому вже й сьогодні синя блуза,
Що личить так завжди робітнику:
Який же цех вам, майстре, до смаку?

Л и с т

«Маріє Львівно! Починаю з того,
Чому я не приїхав. Вийшло так,
Що зовсім вже зібрався я в дорогу,
Й не тільки я, весь шостий наш барак —
Дівчата й хлопці, — думали у січні
Зустріти вдома свята новорічні.
І от, нарешті, практику здали:
Як рівним, нам потиснув майстер руки,
І ми після двохрічної науки
Віднині вже не учнями були
І хоч сьогодні ж мали право стати
До справжньої вагранки чи верстату;
Учбовий цех і наш знайомий клас
Востаннє ми покинули уранці,
А потім був прощальний вечір в нас
У клубі, на дванадцятій ділянці;

Ми навіть не ходили на обід,
Наводячи порядок в клубнім залі:
Принесли хлопці ялинових віт,
Дівчата їх в гірлянди пов'язали,
І в зелень ту вздовж дерев'яних стін
Пустили кольоровий серпантин.

Все почалося весело й врочисто:
Зустрічний марш нам грали баяністи
(У нас їх там аж четверо було);
За вікнами крутило і мело,
Бо в дикий степ дивились вікна клуба,
Та всі по черзі пильнували грубу,
І зал, фуфайок повний, прояснів,
І за якусь хвилину — глянуть любо —
Новенькими спецовками синів;

Давно вже час настав розпочинати,
Зійшлося чимало учнів і майстрів,
Та ждали ми: ще мусив завітати
Славетний виконроб бетонярів
Данило Рудь і з ним його хлоп'ята...
Ми вже й за ріг ходили виглядати,
За лаштунками розповзався грим
У наших драмгуртківців на обличчях,
Програли баяністи двічі й тричі
Все той же вальс, і цигарковий дим
З «курилки» плив у двері, мов хмарина,
І геть відтало вікон біле скло,
Бо дихали на нього щохвилини, —
А дорогих гостей все не було.

Уже місця президія займала,
І все помалу стихло, — раптом знов
Загомоніли дружно, і по залу
Одним веселим шелестом: прийшов!

Він шапку скинув — сивина на скронях,
Не мало, мабуть, знав суворих днів;
Він руки нам стискав — його долоні
Були мов добра сталь від мозолів;
Він розстебнувся — і засяяв орден,
Здобутий в Перекопському бою,
І поруч нього — другий, за рекорди,
Прославлені у рідному краю.

Ми бачили не раз його на фото,
І про його уславлену роботу
Читали вірші, нариси й статті,

Але зустрілись вперше у житті,
Хоча ми всі були з Тракторобуду...
Затихло все. Він перший слово взяв:
«Вітаю, — мовив, — от і вийшли в люди,
Ще прибуло бійців до наших лав...
А от чому хлоп'ят моїх немає?
Я вам скажу. Бо вирішили ми
Не в вересні, а до кінця зими
Пустить завод. І я вас запевняю —
Здолаємо і холод і буран,
І травень місяць — наш зустрічний план.
А ви... Ну що ж? І ви своє зробили.
Приїдете з відпустки навесні —
І в цех новий, за свій верстат, за діло:
Щаслива путь»...

І раптом голос: «Ні!»
Це хто такий? Ми спершу й не впізнали:
В запасці, у барвистому вінку
При світлі рампи дівчина стояла...
Та де ж ми справді бачили таку?!
Коли б вона крізь сльози заспівала
Про шлях полтавський — хто ж би не назвав
Із драми старовинної імення?
Але в очах не сльози, а натхнення,
В словах не смуток — заклик прозвучав:

«Ні! Це не так... Чому ви не сказали:
Ливарник ти, чи слюсар, чи коваль —
Ти той, кого навіки схвилювала
З дитячих літ «Як гартувалась сталь»;
Ти той, що виростав при мирнім сонці,
Та в серці мав не безтурботні сні,
А подвиги безсмертних комсомольців,
Героїв громадянської війни!..
Ми — плем'я, що в негоду і в годину
Ні перед чим не хилим юних чол, —
Недаром же дала нам Батьківщина
Високе й горде ймення: комсомол!
Ровесники! Сини Тракторобуду!
В цех — навесні.
А зараз — на бетон!
Сто двадцять нас, і вірю я: це буде
Наш третій комсомольський батальйон!»

.
У сніжний степ щодня виходим рано,
І щоразу під музику дротів
Високі крокви з білого туману
Назустріч нам, мов щогла кораблів;
І, наче хвилі, степу сніжні далі,
І першим димом обрії заткав,
Мов той чотирьохтрубний пароплав,
Бетонний корпус Електроцентралі.

Прожектори горять на ній вночі,
І височать між трубами антени,
І тричі вдень виходять тисячі
На клич її потужної сирени.

А чи ж давно, коли із сел та міст
В цей голий степ приїхали ми вперше,
Лиш цих учбовий вітрові на злість
Свистів тоненько, тишину роздерши!
Отари влітку пасли чабани,
Над травами бриніли дикі бджоли,
І от над степом — зорі комсомолу,
І з першим сонцем ранньої весни
В нові цехи щасливі прийдуть люди,
І святкувати буде весь народ
Той день, коли ім'я Тракторобуду
Заміниться на Тракторний завод.

І як це справді радісно і дивно,
І щось нове приносить кожен день...
Коли б я був поет, Маріє Львівно,
Я склав би зараз тисячу пісень
Про те, як ми, співаючи, на зміну
Ідем в буран, в шалений сніговий,
Про нашого комсорга Валентину,
Що батальйон очолила новий;
І оспівав би я в рядках натхнених,
Як стежу я за милою здаля,
І вогники в очах її зелених,
І рух, яким волосся поправля,
Коли зриває невгамовний вітер

Хустину її плетену пухку...
Я вісімнадцять літ прожив на світі,
І ще не бачив дівчину таку!

Ваш син Василь».

Л и с т

«Напевно вам відомо
Про наше свято з радіо й газет.
Але мені, комсorghу цеховому,
Ще доручив партійний комітет
Про кращих комсомольців написати
І рідним надіслати ці листи,
Щоб знала про героя-сина мати,
Щоб сестрами пишалися брати...

І я пишу в артіль «Зоря свободи»,
І в Ленінград, і в Київ, і в Донбас,
Радіючи в цей день з усім народом,
Бо орден, даний нашому заводу,
На грудях відчуває кожен з нас.

Вже й відповіді маю: із Тамані,
Із Глухова, з Херсона — звідусіль,
А вам про Василя пишу останній,
Хоча й один із перших ваш Василь.
Чому?.. Ну, що ж... Я критися не буду...
Про нього треба повість, а не лист,
Але про це й без мене знають всюди:
Що він у комсомолі — активіст,
І кращий бригадир був на бетоні,
І те, що він хоч майстер молодий,
Але і зараз у його прогоні
Біля вагранки — стяг перехідний...
І все ж мені б хотілось, щоб про нього
Хтось інший написав вам, бо мені...
Я вам, як рідній, все по правді... Ні!
Напевно так і не скажу нічого,
Не гнівайтесь, він все напише сам...
Я лиш одне сказати хотіла вам:
Ми дуже, дуже просим вас до себе,
І скільки б не було важливих справ,

Хоча б на день, але приїхать треба...
Він часто нам про вас розповідав...
Я знаю, що синів у вас не мало,
І кожен завітати умовля,
Але ж у інших хлопців ви бували?..
Ви знаєте, ви б, зараз Василя
Побачивши, нізачо не впізнали!
Бо Вася наш не Вася й не Василь,
А вже Василь Петрович, майстер плавки
(Хоч, правда, тут, як кажуть, є поправка:
Так урочисто звуть його не всі,
Наприклад, я, бо ми з ним друзі давні...).
А вас ждемо п'ятнадцятого травня,
Тому що... Добре! Я скажу чому,
Та поки що, крім вас, про це — нікому...
Ні, мабуть, краще все ж таки йому.
Хай пише сам...

Від імені Парткому,
Завкому та Бюро КСМУ
Вітаєм вас за те, що ви зростили
Такого сина і...

Маріє Львівно, мила,
Як добре це — любити і дружить,
Як легко з ним, як сонячно, як сміло...
У нас весілля в травні: приїздіть!»

★ ★ ★

Сьогодні перед люстром я спинилась,
Здається, трохи довше, як завжди.
Чом рано так до мене ви з'явилися
Турбот і літ непрохані сліди?
Отак прийшла неждано і незримо
Моя пора осіння: ось вона —
І павутиння зморщок під очима,
І в чорних косах нитка срібляна...
Було в житті і сонячно і хмарно,
Скрутних шляхів немало перейшла,
І якщо хтось на мене й скаже: гарна! —
То й він додасть, подумавши: була.
Ну що ж? Була... А в спогадах так мало
Признань, і зір, і шалу солов'їв:
Я їх завжди на завтра залишала,

І от мій май на жовтень перецвів...
Юнацьких літ, говорять, не забути,
Думкам старечим — юність не рівня...
Чому ж мені не хочеться вернути
З минулих літ ні місяця, ні дня?
Чому й тепер не спогадів журливих,
А смілих мрій я повна, як колись, —
Чи не тому, що, як хліба на нивах,
Мої сини у силі підвелись?!
Чи не тому, що юність до краплини
Собі на радість їм я віддала,
І в молодім польоті їх орлинім
Свою неугасну молодість знайшла!
І знову ніч. І знов мені не спиться.
Широкі вікна навстіж розчиню:
Он самолють вечірній, мов жар-птиця,
Он тисячі вогнів на зміну дню
Над містом спалахнули, і палає
Стожарами Шевченківський бульвар,
І з райдужними іскрами трамваю
Зливаються комети автофар;
А далі, там, за сяйвом привокзальним,
В молочній димці зоряних завій
Я вгадую дихання вітру дальнє,
Пшениці шум і простір степовий;
І темні луки, де пасуться коні,
І запах трав, і звучної гармоні
Завзятий молодечий перебор,
І десь в селі дзвінкий дівочий хор,
Широкий спів — од краю і до краю...
Не спиться щось. Листи перебираю,
Листи від учнів... З шахти, з корабля,
З Владивостока, з Гомеля, з Одеси,
І з кожної зворотної адреси
Всміхається мені моя земля:
Читаю — і гірські вершини білі
Підводяться й черкають небокрай,
Читаю — чорноморські чую хвилі,
Квиління золотих чайних зграй;
А їм на зміну — димна панорама,
Над домнами заграви багряні,
Риштовань ліс...

Та що це між листами
За книжечка? Чому раніш мені
Вона не впала в вічі?.. Ах, згадала:
Це ж на прощання... той француз... турист....
Я навіть добре пам'ятаю зміст,
Хоч кинула тоді й не дочитала
Безумних мрій страшний апофеоз,
Недолюдка й кастрата мисль розтлінну,
Цей вбогий «Де журнал де л'ом ерьоз» —
«З щоденника щасливої людини».
Ось суть його.

Холонула земля,
Йй сонце відмовлялося світити,
Вкривала крига селища й поля,
І все було вже смертю оповито.
І тільки одному, біді на зло,
Напевно з ласки автора і долі,
Як мовиться, чортівськи повезло:
На землю марсіани ясночолі
Спустилися й рекла, що тільки він
З усіх людей врятується один.
І почалась трагічна ніч прощання:
На десять сторінок — його вагання,
На двадцять — занепадницькі думки:
Чи варто жити в злощасні дні такі?
І, зрештою, покинувши кохану,
Стару матусю й море власних сліз,
Погодився, щоб добрі марсіани
Взяли його на міжпланетний віз.
Та ще й на возі мучило сумління,
І тільки в слушну мить, коли уздрів
З небес планети нашої падіння,
Від радості немов оскаженів
І, простір оглядаючи космічний,
Вітав життя врятоване своє,
Отож: «Ця мить — для нього щастя вічне!
Він знов існує... дихає».

Месьє!

Як високо сягнули ви за хмари,
Як зручно від землі подалі, там
Вигадувать надлюдяні примари, —

Як страшно жить, коли повірять вам!
А я от не тремчу й не полотнію,
Містичний страх мій розум обмина,
Бо я, месє, чудово розумію,
Для чого ця утопія страшна!
Ви хочете сказати, що все даремно,
Чи прагни, чи не прагни — все одно
Закони долі й космосу таємні
Й примхливі, як рулетка в казино;
То й рух вперед, виходить, ні до чого,
Коли усіх чекає небуття, —
Й «двомстам сімействам» жити без тривоги:
Мудрець - павук вартує їх життя
І тче страхіть містичних сіть химерну,
Де над усім слизьке потворне «я»,
І пралюдини логіка печерна
За європейське сховане ім'я.

Чи буде мирний дах над головою,
Чи фронтовий обвітрений брезент, —
Не на життя — на смерть стаю до бою
Я проти вас, мій хитрий опонент!
Чи плями ви наводите на сонце,
Чи на Вітчизну клепете мою,
Де б ви не крились, я вас впізнаю,
Невільництва лукавий оборонцю!

Ви ж і тепер, як в той далекий рік,
Коли ми геть прогнали хижі орди,
Усіх клікуш духовних і калік
Шикуюте в наклепницькі когорти,
І той, хто прислухається до вас
За морем десь, хто вірить вам на слово, —
Не бачить наші велетні - будови
І, мов малеча з вірша Міхалкова,
Одне товче: «А в нас в квартирах газ!»

...Читала я в брошурі популярній,
Як Дарвін мандрував, і дикуни,
Угледівши на морі шлюпки гарні,
Іх оточили миттю. Та вони
Небаченого зроду пароплава

І зовсім не помітили, бо він,
Цей велетень морський, для їх уяви
Був недосяжним... Чи не з тих причин
Широкі горизонти непомітні
Для тих, що в'язнуть змалечку в дрібнім...
В нас буде газ, панове, але ним
Труїтися не будуть безробітні!..

Очима я Вітчизну обведу,
Хлоп'ят своїх змужнілих 'відшукаю, —
Тримайте бій! Від краю і до краю
Собі я вірних спільників знайду!

Один із них — в районі степовому,
Де люди мирно й радісно живуть,
І роблять, і співають по-новому,
Бо в єдності знайшли до щастя путь;
Там неозорий степ комбайни крають,
І по шосе біжить веселий «ЗІС»,
І кобзарі під тином не ридають,
І не скрипить чумацький древній віз;
І за лахміття спадщини завзято
Не гострить в нас сокиру брат на брата...
Вам дивно це й ненависно... Коли
За розквіт цей ми в наступі перейшли,
І привиди булих століть повстали,
Боронячи свої закони злі:
Стріляли в нас з-за рогу куркулі,
І п'ятикутні зорі випікали
На плечах нам продажні басмачі, —
Ви, за готівку море сліз ллючи
І «людяність» боронячи, одверто
Жаліли вбивць і проклинали жертви!
...Ось другий з них. Він все своє життя
Віддав мистецтву щиро й незрадливо,
Він зневажає присмерк небуття,
Нового він творець — і вам це диво,
Тому й волає: хто ти єси,
Що створюєш красу не для краси
І лінії шукаєш не для ліній,
І люди, і природа, й все навкруг —
Для тебе це не відблиск, а горіння,
Не ствердження одвічності, а рух!?

Ми босі йшли по каменю й стерні,
І плакали з жалю дороги биті...
За хліб черствий, за роки лихоліття
Ні перед ким не соромно мені!

Так садівник упертий, що в пустині
Небачений зростить задумав сад,
Не просить в оболочку летючих тіні,
Не жде на благодійний дощопад:
Він оре ґрунт, на плечах воду носить,
І світ новий уже йому зорить,
І паростка малесенького досить,
Щоб зір його суворий звеселить;

Так мандрівник, що землю відкриває
Незайману, — при вогнищі, в диму
Вже бачить обрис радісного краю,
І людський гомін чується йому;
Поставлений на злість усім негодам,
Його юрті стоять в суворі дні,
Але про неї всі, хто прийдуть згодом,
Складатимуть легенди і пісні!
І що мені турбот і літ сліди,
Зими моєї вісники холодні!?
І не біда, що довше, як завжди,
Спинилась перед люстром я сьогодні,
Що зворушили спогади мене...
Не той, у кого серце кам'яне,
У слухний час відважним зватись сміє,
А той, хто, не вагаючись, зуміє
І радості й печалі щиро мить
На мужність нездоланну перелить!

І горда я: у грізний час змагання
З далекої землі, що вся в крові,
В наш рідний край любов і сподівання
Несуть мої вихованці нові.
Їх досі ще тривожить ніч безсонна.
В їх оченятах досі горя слід...
На смерть, на смерть стояла Барселона,
«Но пасоран» — і все ж упав Мадрид.
І я стою над ліжком білосніжним,
Наспівую, щоб сон недобрий щез,

І з матових плафонів світло ніжне
Спадає на смагляву Долорес;
По-нашому співаю — люлі-люлі,
Щоб голос мій примари поборов,
Щоб горлиці приснились, а не кулі,
Черешні й квіти мирні, а не кров...
Не тільки тим, що змучена й маленька,
І в Альпах десь осипавсь виноград,
Але й за те, що під Мадридом ненька
Смерть прийняла на гребнях барикад;
Та прийде час...

1940

...Веселими шляхами
Понад Дінцем, крізь мирний шум гаїв,
Знайомими з дитинства берегами
Вертаюсь я. Шофер заводить спів.
Ліворуч — ліс, праворуч — степ без краю
У надвечірнім сяйві, наче мідь...
«В далекий край товариш відлітає,
І рідний вітер вслід йому шумить».
Весела в хлопця вдача: сумувати
Мені він у дорозі не дає.
І встиг вже розповісти пребагато —
Дорога вільна й часу досить є.
Оце співав гуцульських коломийок, —
В Карпатах він недавнє побував,
А потім брав Карельський перешийок...
Ой, скільки ж тих озер та переправ
Вже перейшов цей хлопець кучерявий
І скільки ще перейде... Хай щастить
Йому в житті... Повіяв вітер млявий,
І гай зашелестів, і мимохить
Збудив думки і спогади далекі.
А день згаса, і в балках голубих
Вже перша мла, а в полі спів та сміх,
І скрізь снопи, мов золотії глеки,
І хмари у вогненнім багрянці
Завершують на обрії простори.
Мені ж здається — то Карпатські гори
Й на них боець із прапором в руці...

І так же мені радісно і мрійно,
Машина мчить, ось-ось заколиса...
«Любиме місто, можеш спать спокійно,
Знайомий дім, зелений сад»...

Яка краса

І велич, і гармонія у згоді
Асфальтного шосе й зелених лук,
І скрізь в єднанні рідної природи
І творчого здобутку наших рук!
Погляньте, як комбайн велично плине
Шумним широким степом навпростець...
То хто ж сказав, що наша Україна —
Це сірий віл та вбогий каганець!?
Що нам лише одвічний смуток личить
Та спогади про давні літа!?
О, як твоє змінилося обличчя,
Вітчизно моя, зоре золота!
Розквітла ти, мов яблуня у квітні, —
Сестра Москви, радянський вільний край...
Дарма тебе кати жовтоблакитні
Штовхали в свій страшний зрадливий рай
На глум чужинцям... Мати Україно!
Ти прокляла запродавців навік,
І от, немов небачена перлина,
Відкрилась світу синявою рік,
Безмежжям нив, вогнями Дніпрельстана,
Дзвінкими магістралями шляхів,
Кремлівськими зірками осіяна,
В піснях, як в цвіті, і сама, як спів!

... Ідуть дівчата, може й на музйки,
Бо в креп-де-шин убрались не дарма,
А на ногах — шеврові черевики,
Але про них і думоньки нема!
Колись було — хіба старим згадати —
Здавалось сном, а стало наяву:
Цвіте садок вишневий коло хати,
А в хаті мати слухає Москву.
Співай, шофер! Та дужче, голосніше,
Я підтягну, коли на те пішло...
Он цегляна будова на узвишші,
Це, мабуть, клуб, а ось воно й село!
В обличчя нам духмяний вітер віє,

Рожева мла лягає на стерні,
Донець позаду смужкою біліє,
Як в молоді, у сивім тумані;
А десь в степу ще й досі гуркіт чути —
Це тракторів знайома рівна річ...
Хлоп'ята в піонерському салюті
Підносять дружно руки нам навстріч
Минули міст, жовтіє стріх солома,
А далі — під залізом цілий кут...
«Коли ж товариш вернеться додому»...
Я вдома теж, хоча й уперше тут.
Хіба ж це не мої лани і луки
І ця засмагла мила дівтора?!
Колись і внук підноситиме руку:
«Завжди готовий!» Знаєш ти онука,
Мого онука, Білика Петра?
Хвилястий чуб, під чубом чорні брови.
Уже три тижні в гості жде мене...
А мій шофер сміється, бо Петрові
Оце три тижні в п'ятницю мине.

★ ★ ★

Безклопітно течуть мої гостини.
На сон співаю внукові пісень,
І глянувши часом, як Валентина
Чи то постіль дбайливо поправля
В колисочці, то шиє білу льолю,
Мовчу собі й милуюсь мимоволі
Й радію від душі за Василя.

І знов надходить вечір, і в тумані
Ховається далека синь Дінця,
Стихає гуркіт на колгоспнім лані,
І, наче пензель смілого митця,
Кладе вечірнє сонце дивні фарби
На скирти, на тополі й явори;
А шляхом сунуть повноверхі гарби,
І сивий пил здійсмають трактори;
І під вагою тонн пшениці й жита
Вгинаються кленові мости...
От і Василь... (Приїхав відпочити,
А тут жнива: ну як не допомогти?!)

І степова, широка, як південний
Колгоспний край, летить з кінця в кінець
Могутня пісня, й на шпилі антени
Цвірінькає веселий горобець;
І господиня в кухлі наливає
Смородинного свіжого вина
І теплий хліб на щедрі скиби крає:
— Ну, за Петра! Та тільки, цур, до дна!
Ми п'єм до дна.

А Петрик спить, відомо,
Василь колиску злегка хилита
Та примовля: — Приїдемо додому, —
На майстра вивчу...

Зірка золота
У небі спалахнула, мов розквітла,
А небо, в смугах надвечірніх хмар,
На заході ще зовсім, зовсім світле...
— Звичайно, добре діло сталевар
Або коваль... А можна й трактористом
(Це — Валин батько) й агрономом теж...
...Рости, маленький! Ким ти не зростеш,
Яким в житті не збагатієш хистом,
Від малих літ свободні та ясні
Твої дороги в рідній стороні!
Одне життя єднає нас з тобою,
Але який нас розділяє шлях!
Усе недавно взяте нами з бою
Ти вчитимеш у школі по книжках.
І те, що в полі зникли межі вічні
І дружно ми єднаєм труд і хліб,
Для тебе буде річ проста і звична,
Як Дніпрельстан, Магнітка і Турксиб.
Щасливим будь! І знай: це — вірне слово,
А не якесь непевне відчуття!
Тебе веде не зірка випадкова,
А світла мрія, втілена в життя.
О, скільки їх — забутих, незабутніх —
Жадань, мов казка,
Прагнень, наче сон, —
Побачити вві сні таке майбутнє
Ні Оуен не смів, ні Сен-Сімон!
І глянувши на спільні ниви й луки,

На вільний край, де згинув рабства глум,
Сам мудрий Маркс потиснув би нам руки
На ствердження своїх великих дум.

Минуть віки... Небачені споруди
Й сади укриють землю. Та навік
З подякою в серцях нестимуть люди
Просте й величне слово «більшовик»!
І славна буде в радості і в горі
«Авророю» розбуджена земля,
Де син шевця з гірського міста Горі
Став велетнем і зорями Кремля
Осяяв світ, і тих зірок проміння,
Що геть жене облуди й кривди тінь, —
Це світлий шлях нового покоління
Й вершина мрій минулих поколінь!
Рости, онук...

1941

Л и с т

«...Оце пишу й не знаю,
Чи доведеться прочитати Вам.
Маріє Львівно! Валі вже немає.
Під Гомелем. Осколком міни. Там
Ми все ж таки атаку знов відбили.
Чимало нас лягло. А я живий.
Мене в той день з вогню товариш мій
На плечах виніс...

Скільки треба сили,
Щоб серце не спинилося з жалю,
З нежданого, з невимовного болю...
Ії нема. Лиш пагорбок у полі.
І вічна ніч... А я не уявлю:
Не вірю я, не можу я, не хочу!
Погасли молоді веселі очі,
Не стрінуться вони з майбутнім днем, —
Але цього для смерті ще замало!
Живуть бійці, з якими в бій рушала
І гоїла їм рани під вогнем,
І десь у фронтовому ешелоні
Або в уральській дальній стороні

Про комсомольські зорі на бетоні,
Про неї, про живу — живі пісні...
Не вірю я...»

★ ★ ★

...Не сльози, не слова
Зворушливі в час горя і тривоги, —
Частину серця, пошта польова,
Як відповідь мою, неси до нього.
Ні, зошит цей не книга голуба
Любовних згадок, віршів краснобая, —
У ньому все: і радість, і журба,
Лише неправди й слова тут немає.
Нехай же в мить безжальну і гірку
Ця правда буде світлою зорею,
Мій хлопчику... Бо в кожному рядку
Тут б'ється серце матері твоєї.

Не знаю, чи одержиш ти листа...
Ворожа канонада ближче, ближче...
Горять вночі, як факели, міста,
Чорніють сел скорботні попелища.
Димами й кров'ю повен небокрай,
В пустельній млі — спустошені квартали...
Як тяжко покидати рідний край,
Де прадіди жили і помирали!
Але ще тяжче й гірше устократ,
Коли у цьому краї кожен камінь,
Цеглину кожну нашими руками
Покладено і вирощено сад,
І в цьому краї виплекано мрію,
Гарячу мрію про щасливий світ...
Нехай за нами сотні тисяч літ,
А нам — двадцять чотири... Хто ж це сміє
Нас відкидати в темряву назад?
Тримайся, революції солдат, —
Їх лютий шал потроїть наші сили!
Життям дітей клянемся й кров'ю ран:
Немає злив, щоб сонце погасили,
Немає спек, щоб випить океан, —
Новітній день дерзання й непокори
Дорожчий нам усіх старих століть...

Мечі схрестились. Людства щастя й горе
На терезах історії в цю мить.
Ми вернемось. Не я й не ти, можливо,
І все ж таки це будем, синку, ми...
Іржею ляже в ґрунт свинцева злива,
Розвіються над нивами дими,
І, в мирній праці згадуючи війни,
Співатиме щасливий мій онук:
«Любиме місто, можеш спать спокійно»...

1945

...Знайомий дім, зелений сад... Навкруг
Вивозять люди груз на п'ятитонках
(Працюють всі — дорослі і малі...)
І прозелень у бомбових воронках
Тамує рани страдниці-землі.
Дивиться, діти! Там, де океаном
Колись шуміло жито золоте,
Земля укрилась порохом-бур'яном...
Любїть її: вона ще розцвіте,
Засвітиться вогнями Дніпрогесу
В новій красі — велична і проста...
А в мене гості: внук привіз адресу,
І от ми пишем татові листа.
Василю мій...

Л и с т

«...Ми врізалися клином
До 'чистокровних', в їх останній тил.
У передмісті — бій, і над Берліном
Звитяжне срібло зореносних крил.
І саме в час, коли у штаб радистка
Передавала радісні слова,
Од Вас щасливу довгождану звістку
Принесла вдруге пошта польова.

Вас відшукати втратив я надію.
Це ж друга звістка, друга за війну,
І з неї так сьогодні я радію

Тому, що першу, світлу і щасну,
Мов заporуку нашої звитяги,
З любов'ю коло серця я беріг,
І пив за Вас сто грам солдатських з фляги
В хурделиці й диму курних доріг.

Щоденник Ваш — він тут. Ні, не слезами:
Рукою дружби відповідь була,
І, прочитавши, вперше слово «мама»
Я вимовив... І Валя б так могла
Назвати Вас...

В той час, коли я вперше
Перечитав ці щирі сторінки,
Білизну на бинти собі подерши,
В густім чагарнику біля ріки
Поранені чекали санітара,
А він лежав вже мертвий горілиць,
І «юнкерса» крило, мов чорна хмара,
Відбилося в імлі його зіниць.

Тепер, коли над Шпрее червоні стяги
І над рейхстагом бомбова гроза, —
Оглянемось назад — яка відвага!
Подивимось вперед — яка краса!
І про майбутнє ми складаєм пісню,
Підносячи знамена боротьби,
І топчемо руїни ненависні —
Недолюдків грабовані скарби.
Ось їх кубло — цяцьки, картини, кухлі,
Труд геніїв і витвори бездар,
Собори, повні посуду, як кухні,
Будиночки, де кухня як вітвар;
Колючий дріт і печі Равенсбруку,
І бюргерів сентиментальний стиль:
На жбанику для цукру напис «цукор»,
На жбанику для солі напис «сіль».
Ну що їм світ — його дерзання й муки?
Що людство їм — його жадання й біль?

Аби — своє, аби — за гроші, власне —
Любов, мистецтво, небо і земля...
Хіба збагне величне і прекрасне
Той, хто його не творить, а купля?!

А що, коли б лиш хата за плечима
У нас була в жорстокі перші дні, —
Хіба б зумів я з друзями моїми
Тонуть в воді, горіти на вогні,
І знову йти — в буран, в пургу, в завію,
В свинцевий вир, на ліс ворожих лез?!
Але вела нас в бій священна мрія,
Й за нами йшли повстанці Жакерії
І комунари, вставши з Пер-ля-Шез!
І всіх борців безсмертні покоління,
Боронячи вершину кращих мет,
З'єднали нас у пристрасне воління
Присягою: за Сталіна, вперед!
І ми йшли без сну і без привалу
Проваллями спустошених доріг
Один на сто, бо вірили і знали,
Що прийде рік, такий, як зараз рік,
Коли нещадним полум'ям і сталлю
Катам відплату воїн наш несе...
Як Вам жилось на дальньому Уралі?
Тепер вже скоро пошта принесе
Мені од Вас листів без ліку, знаю...
Який це день!.. Як весело мені
Тому, що мир настане в ріднім краї,
Що з Вами я зустрінусь по війні,
І поруч сяду, й подивлюсь Вам в очі,
І розкажу про все, що на душі.
Я стільки Вам сказати зараз хочу!
А так, в листі — пиши чи не пиши —
Не висловиш усього, як в розмові,
Та й як вмістить у розповідь одну
Всю світлу силу нашої любові
І зненависті чесну глибину,
І дружбу вічну поривом єдиним,
Одним диханням...

Все навкруг гуде,
Стовпи пожеж схрестились над Берліном
Ще трохи — і до ніг нам упаде
Недолюдків останній чорний острів:
Адже недаром під гарматний рев
Ведуть туди дороговкази гострі,
Прибиті до підстрижених дерев;

Звучить усюди наша рідна мова,
І нашу пісню чути там і тут,
І напис «Господарство Іванова»
Для німців значить — «Гітлеру капут».
Вперел! Все повно нашого дихання...
Із таборів на захід і на схід
Ідуть додому з вечора дорання
Недавні в'язні... Й досі смерті лід
В очах їх незабутніх, потойбічних,
Які забули зелень рідних нив
В пекельному застінку педантичних,
Ніким не перевершених катів...

От і мені недавно довелося
Звільнити табір смертників... У нім
Стояв багать середньовічний дим,
Іще лежало купками волосся,
Острижене дбайливо перед тим,
Як тисячі людей вогню віддати...
Що думали ткачі шалені ткати
Із сивого, з дитячого? Хто й зна...
Якого ще сягнути можна дна,
Потворнішого багнища від того,
Що досягли косматі їх серця?!
...Коли й життя забрать в такого ката,
То й труп його нам гидко називати
Земним звичайним іменем мерця!

Отак я думав, спершись на гвинтівку,
Стою, дивлюсь — і віри не поїму...
Що пекло Дантове?

Хоч я читав уривки,
Та знаю: не рівня воно тому,
Що бачив я в той день на власні очі...

А вже з бараків темних, мов з печер,
Ішли до нас і лодзинські робочі,
Й варшавський ксьондз, і празький інженер,
І фермер з Провансаля... Наче тіні,
Вони з'явилися мовчки з нір страшних,
Іх голови укрив завчасний сніг,
Обличчя збіглися в зморшки темносині,
В зіниці зазирнула вічна мла.

І зараз наскрізь сонячне проміння
Просвічувало жовті їх тіла;
Ще повні мук, немов гливкого мулу,
Не бачили їх очі світла дня...
Але минула мить, і от — збагнули,
І щось живе їх погляди сповня,
І голоси, захриплі від безмов'я,
Полохають зненацька їх самих...
І вже кричать, відхаркуючись кров'ю,
І плачуть, і сміються, і до ніг
Нам падають, і ловлять наші руки,
І радість їх — з безумством пополам,
І нам їх жаль, і ніяково нам, —
Ми їх з землі від наших ніг підводим,
І витираєм з уст пошерхлих кров,
І слів для них не знаєм, не знаходим, —
І як знайти? Тут стільки різних мов!

Та ми й без слів своє робили діло:
Покликали з хозроти старшину,
Похідну кухню в табір закотили,
І за хвилину кухар вже по дну
Постукав черпаком: давайте друге!..
А я дививсь на таври й номери,
На табірних халатів довгі смуги,
На кожен отвір темної нори,
Куди людей загнали душоуби...
І я чомусь згадав, матусю любя,
Щоденник Ваш, і раптом уявив
Морозом взяті мраморні колони,
Глузливу мову пана із Сорбонни, —
Де він тепер, коли кричать нам «Вів!»
Ліонський ткач і фермер з Провансаля —
Сини його землі?!.

А може в це провалля
На вірну смерть, на вічний глум катам
Їх вчений спільник зрадника Лавала
Сюди загнав в ім'я прогресу сам?!
І сів писати модного романа
Про «примхи долі» й вічну тьму, Нірвани
За келихом бургундського вина?
І знову нам загибель пророкує
І славить мир, а з уст його плазує

Гадючим труйним свистом: «Смерть! Війна!»
І знов він прагне золота і крові,
Над світлою землею — чорних хмар?!
Та є на блуд ясної правди слово,
На зраду — суд, на підлий замах — вдар!

Заграв горніст, ми вирушали далі,
І вслід гукав нам фермер з Провансаля:
«Вів ля Рюс!»

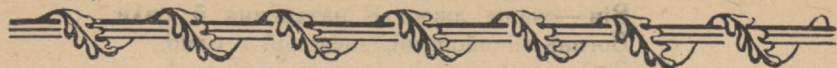
І сповнені надії,
«Наздәр!» — гукали чехи і «Нех жие!» —
Робочі з Лодзі... І таке чуття
Наповнило мене — й не розповісти...
Іде піхота наша, мчать танкісти, —
Ми переможемо смерть, бо ми — життя!

Обмотки наші вкрито сірим пилом,
Почесним пилом фронтових доріг,
Ми грузли в болотях і спать лягали в сніг,
Та голови ні перед ким не схилим!
І в гromі канонаднім, на вітру,
В шматок газети крутячи махру,
Ведемо грізні танки й самоходки,
На крейсерах виходимо в моря,
І з кожної армійської пілотки
П'ятикінцева світиться зоря;
І в цій зорі — безсмертна наша слава,
Нових будов негаснії вогні,
Царицин і Дніпровська переправа,
Берлін і волочаївські дні,
І Ваш Андрій, і комсомолу зорі,
І Валя, Валя в ній...

І я відчув
За мить одну, що в дні ясні й суворі,
І в труднощах, і в радості, і в горі
Я все своє життя — щасливий був»...

Вітрила сині ранок розгорнув,
Сіяв на сонці білий санаторій.

ГЕННАДІЙ БРЕЖНЬОВ

НАС ВЕДЕ СТАЛІН

Зайнявся день над вежами Кремля.
Прокинулась, встає моя земля.
Не досягти її людському оку —
Від Мукачова до Владивостока
Знамен державних хвиля вогняна.
І грім пісень, і вигуків луна!

Яким зусиллям волі і ума,
Яким стремлінням підняті з глибини
Оці народи й племена орлині,
Що й слава їм позаздрила б сама?
Який вогонь їх груди запалив,
Який їх клич з'єднав і в даль повів?

Радянський лад підняв їх до звитяг,
З'єднав в єдине їх радянський стяг,
Їм Ленін мудрий дав серця орлів,
Вогнем життя їх Сталін запалив
І в даль повів, і показав усю
Життя нового велич і красу.

Красується, цвіте Країна Рад.
У нас народ народу друг і брат,
Одну державну ми рішаєм справу,
Нарівно всім належить нам по праву
Пошана, труд, свобода, слава, честь
І все, що тільки в світі краще єсть.

Нам Сталін дав новий закон життя,
Державності високе дав чуття,
Він дав нам єдність і серця окрилив,

Він — наше джерело натхнення й сили,
Вогонь мільйонний, зведений в одно,
Безсмертних битв і слави знамено!

... І грім пісень, і вигуків луна,
І прапорів колона вогняна.
Це — торжество радянського ладу,
Тридцятиліття нашої держави,
Це — сяєво її святої слави,
Це — гімни перемозі і труду,
То Сталіну вітання шле народ,
Рушаючи до зоряних висот!

БЕЗСМЕРТНІ МИ!

Гуманні ми, бо духом осяйні,
Бо в боротьбі виковували сили,
Бо власними руками на вогні
Ми долю нашу праведну сталили.
Гуманні ми, бо духом осяйні!

Могутні ми, бо стали на порі!
Господарі багатств без міри й ліку,
Солдати, мореходи, трударі,
Ми маяком зорієм в далеч віку.
Могутні ми, бо стали на порі!

Безсмертні ми, бо ми — перемогли,
Бо, кров'ю випробовані і часом,
Ми вічну славу і життя знайшли,
І юність, і любов, і щастя разом.
Безсмертні ми, бо ми — перемогли!

ОПОВІДАННЯ ПРО ВОЖДЯ

Розкуривши на привалі
добрий самосад,
промовляв сержант бувалий
до своїх солдат:
— Так, питаєте, чи бачив?
Довелося раз
на параді, перед боєм, —
трудний то був час!

... Повз круті кремлівські вежі,
кам'яну стіну,
йшли солдати Батьківщини
на святу війну.
Полк у полк, одбірні люди, —
пушкарі, стрільці,
амуніція аж сяє,
сказано — бійці.

Розкотилися по площі
голоси, як грім:
бачим — Сталін на трибуні,
маршали із ним.
Тільки раз мені і вийшло
на вождя зирнуть.
Він стояв прямий і гордий —
бурям не зігнуть.

Як ударили ж ми німця —
день б'ємо і два, —
перед нами — пекло бою,
позад нас — Москва.
Клином врізались крицевим —
спробуй, вибий нас!
Як огонь у наших серці
сталінський наказ.

Що й казати, рішала долю
наша боротьба:
встоїш — значить перемога,
упадеш — ганьба.
Тільки ми на смерть стояли,
кожен серцем чув,
що в тій битві під Москвою
з нами Сталін був.

Як він мовив, як дивився —
не згадаю, ні,
тільки очі пам'ятаю
світлі, осяйні,
тільки зморшку пам'ятаю
посеред чола,
що від дум його, мов хвиля,
з глибини лягла.

Гаснуть зорі. Ледь жарини
світяться в золі.
Сплять кругом в такую пору,
та не сплять в Кремлі.
Ти злети орлом під тучі
до кремлівських стін,
чуєш, хтось говорить стиха,
вслухайся, це — він.

Прапорці цвітуть на карті,
як і в час війни,
чуєш, знов говорить Сталін
про майбутні дні.
Понад люлькою з берези
плаває димок:
про твою, про нашу долю
повен він думок.

І встають з руїн заводи,
стигне в вітах плід,
кораблі виходять в море
у великий світ,
тешуть мулярі каміння
для будови знов, —
значить, в битвах недаремно
ляялась наша кров.

Ми в атаку піднімались,
вірячи в життя,
йшли до самого Берліна
з іменем вождя.
З ним бували під картечню
і в огні не раз,
і усюди перемога
осявала нас.

СОЛДАТ

Біля броду-переходу
Йшов солдат з війни, з походу.
На шинелі — знаки бою,
А під нею ордени,

Зірка вогняна героя —
Нагорода після бою,
Чесний заробок війни.
За плечима у солдата
Сірий вицвілий мішок,
В нім — не мало, не багато —
Все, що воїнові свято:
Форма воїнська нова,
Зошит — втіха фронтова.

Зліва — міст, під мостом — річка,
Попереду — світ увесь.
Біля мосту невеличка
Притулилась МТС.
У дворі двигун гуркоче,
Неспокійний парубчак
В маслі, в копоті по очі
Біля дифера клопоче,
А не вправиться ніяк.
Видно, діла пребагато.
За живе взяло солдата,
Дума: — Дай допоможу,
Нашу хватку покажу!

Скинув шапку, шинелину,
Скинув торбу у рівчак
І поліз попід машину.
А в самого — блиск в очах,
А в самого до роботи
Так і тягнеться рука:
Узяла ж таки охота
Молодця-фронтовика!..

Біля броду-переходу
Йшов солдат з війни, з походу.
Світ пройшов широкий весь,
Йшов до дівчини у гості,
А застряв на тому мості
Та й лишився в МТС.

АГРОНОМ

Зірниці в'ються в вишині,
Пшениці спіють духмяні,
Шумують брагою поля,
Налився колос, ніби грім,
П'яніє в блискавках земля —
І пахне медом молодим.

Вітри хлюпочуться кругом,
Іде полями агроном.
Ще він життя рослині дав,
З глибин землі до сонця звів,
Щоб хліб, як золото, стояв,
Крутими зернами дозрів.

Благословенні труд і піт,
Що нам рясний дарують плід,
І агронома творчий дух,
Що цвіт відроджує навкруг,

І мисль жива, що сонцем б'є,
Що добрий нам врожай дає!

МОСКВА

Стою задуманий біля Кремля,
Що над рікою вежами маячить,
І дивно так стає мені, неначе
Історію Русі читаю я
Від давніх літ, коли свій перший зруб
Поставив тут мій предок-вільнолюб.

Мов бачу я, як молодод, з плеча,
Він ліс рубав, теше деревини,
Як зводить башти і зубчасті стіни
На захист від татарського меча,
Як насипав вал, копає рів
Кругом сяйних і білих теремів.

«Тут Русь постане!» — думав він тоді.
Круг нього ліс шумів, гриміли ріки,
Лунали в небі лебедині крики,
Тумани сині слались по воді.

А він вдивлявся крізь часів потік,
Як Русь його мужніла з віку в вік.

Сюди на непокірні береги
Зійшлись слов'яни дружною юрбою,
І піднялася Русь, і за Москвою
Свої полки звела на ворогів.
Чу! — сурми грають і мечі дзвенять —
На Куликове поле суне рать.

Ви, що за морем чванитеся тепер,
Що б з вас було, коли б не москів'яни,
Не ярославці славні, не кияни,
Не Володимир, Новгород і Твер?
Ми ніби щит були вам від орди,
А то б чи й збереглись од вас сліди!..

А Русь — вона з борні встає нова,
На схід і захід крилами сягає,
Народи й племена в одне єднає,
Її столиця — зоряна Москва.
І славою величного Кремля,
Пишається увінчана земля.

Хвала ж тобі, народе-богатир,
Що з кровними братами поєднався
І в цім єднанні мужньому піднявся
На вічну дружбу і на вічний мир.
И тобі, Москва-визвольнице, хвала,
Що Україні руку подала!

Кріпили дружбу ми одним мечем
На Жовтих водах, на Таврійським полі,
Разом ми не корилися недолі
І в битву йшли разом — плече з плечем.
І кров мішалась наша, як одна,
У дні Полтави і Бородіна.

Москва, Москва! Що є святіш для нас
Від тебе? Нам фанфари твої грали,
Твоїє слави зорі нам сіяли
В окопах Сталінграда в грізний час,
Коли в атаку зводились полки,
Наперевіс виносячи штики...

Де ж завойовники? Змішались їх кістки
З кістями орди на Куликовім полі,
А Русь живе, і не бувають неволі!
Красується Москва на всі віки,
І славою величного Кремля
Пишається оновлена земля!

ЛЮЛЕЧКА СОЛДАТСЬКА

Сідаймо, перекуримо. Ану вогню, браток!
Кресало добре, кремінець, ще й з гільзою гніток.
Махорочка з-під Куряжа — пахучий самосад.
Важка дорога? Хай їй чорт! На те ти і солдат!
На грудях вірний автомат — ні горя, ні туги,
Сиди собі, розкурюй, поки тихо навкруги.
В п'яті весняній мерехтить зелений світлячок
І пахне медом люлечка, вишневий чубучок.
Печаль чи туга западе у серце — не зважай.
Набий щільніше люлечку, махни рукою — хай!
Далека вість від милої загається в путі,
А ти всміхнися — все була в солдатському житті!
В землянці мерзлій, в заметіль, коли заніє дух,
Вишнева люлька з чубуком солдату перший друг.
Тоді хоч в полум'я, в штики, хоч в пекло — все одно!
У мужнім серці грає кров, як молоде вино.
— Ану вогню! — І пушкарі давай кресать кругом,
Та так, що глухне й спігне фриц у пуші за Дніпром,
Та так, що рветься мимохіть з грудей твоїх «ура!»
Ех, люлечка, подруженька, солдатова сестра!
Сідай, солдате, закури. На ранок знову бій.
Важка дорога? Хай їй чорт! Такий талан тобі.
В п'яті весняній мерехтить зелений світлячок,
І пахне медом люлечка, вишневий чубучок.

ЯК ТЕРПКО ПАХНЕ СОН-ТРАВА

Як терпко пахне сон-трава!
Серед розчавленої м'яти
Кричить за бруствером сова...
Лежу в траншеї. Жду атаки.
Як терпко пахне сон-трава!

Ми знаєм суть свого ества:
Минає ніч, комусь — остання,
А нас манить краса жива
Землі і неба в час світання.
Як терпко пахне сон-трава!

ВИЗВОЛЕННЯ

Над обгорілим лісом рвуться міні.
А ми йдемо, і шириться «ура»,
І гіркуватий вітер з України
До нас доносить вогкий дух Дніпра.
Одшаруділо під ногами листя.
І от в багровій сутині димів
Вже дивиться на нас пустинне місто
Порожніми очницями домів.
Знайомих вулиць мовчазні руїни,
Їх скло і камінь дороги мені,
Як ранні, вперш побачені сивини
На скронях друга у грозові дні.
Тут юність наша квітла і мужніла
Поміж аудиторій і садів.
І де б нас доля наша не носила,
Вітчизни голос вічно в нас бринів.
Не знаючи ні сну, ні супокою,
По фронтових дорогах в рідний дім
Ми вперто йшли крізь даль, крізь гуркіт бою
На голос серця, на багровий дим.
Хіба б спинились ми на півдорозі
Хоч на годину, на єдину мить,
Коли в сльозах, у розпачі й тривозі
Наш Харків звав: — Ми ждемо вас, звільніть!
Коли вночі, зачувши битви клекіт,
З таємною надією в очах
Вдивлялись матері у шлях далекий,
Благаючи безсмертя нам в боях...
Останній залп. Гримлять важкі удари.
І ворог відступає за Дінець.
Іще палають навкруги пожари,
А вже не вгамувати нам сердець:
Уже бляхар на кривлю ладен лізти,
Веселий муляр цеглу підбира,

І мирний день займається над містом,
І пахне даль вологою Дніпра...
Пролинуть роки. Встануть з попелища
Нові квартали — в сонці і піснях,
Піднімуться гінкі каштани вище,
Малеча затуркоче по садах.
І знов веселість вернеться і шумність,
І дасть вогонь і теплий блиск очам,
І виросте в труді новітня юність,
Що нашу юність нагадає нам.

БЛАГОСЛОВЕННА БУДЬ!

І знов кругом і цвіт, і май,
І знов з піснями навістріч дню
У риштованнях рідний край
Встає із попелу й вогню.
Благословенна будь земля,
Де юність квітнула моя,
Шляхи, якими я ходив,
Струмки, з яких, щасливий, пив,
Бійці, що з ними у бою
Свободу боронив свою,
І той, хто меч мені вручив,
Щоб ним я ворога провчив.
Благословенний будь той дім,
Що рідним домом став моїм!
Те небо, під яким я жив,
Той сад, в якому полюбив,
Ті солов'ї, що вперш мені
Співали в синій гущині,
Те серце, що в травневу ніч
Мені відкрилось віч-на-віч.
Благословенна доблесть будь,
Що окриляла мою путь,
І мужність, що в годину злу
Мене вподобила орлу,
І вірність наша, і любов,
І наша плоть, і наша кров,
І слава предків, що й мені
Не зрадила в грозові дні.
Зростає і квітне, і мужній,

Обітований краю мій!
Та дружба, що стала нас,
Знамено, що водило нас,
Та воля, що крізь гори зла
До перемоги нас вела,
Той ум, якому в даль століть,
Як зорям вічності, зоріть!

РІДНЕ МІСТО

Я пізнаю тебе по скверах,
По риштуванню відбудов,
По мулярах і інженерах,
Що на площадки вийшли знов,
По райдузі електрозварок,
По сяєву нічних вогнів,
По асфальтовим тротуарам
З слідами впертими боїв.
Тут кожний дім і кожний камінь,
Вогнем випробовані вщерть,
Разом з геройськими полками,
З піхотою і моряками
Стояли в березні на смерть.
Тут наша слава нам сіяла,
Тут наша путь в Берлін лежала
Через Дніпро, через Дунай,
Коли земля гриміла громом,
Ревів пожар над отчим домом
І рвались залпи з краю в край.
Тут в день визвольний в гущу бою,
За танковим десантом вслід,
Прийшли будівники-герої
І місто, спалене війною,
Оділи в крицю і граніт...
Трудитись, мріяти, зростати,
І розквітати, і мужніть,
І щастя в боротьбі кувати —
Такий талан у нас багатий,
Такий закон у нас крилатий
В годину слави й повноліть!

ХАЙ СЛАВЛЯТЬСЯ В УСІ ВІКИ

Хай славляться в усі віки,
Всіма народами любими,
Сталеводзвонні, незборимі
Червонопрапорні полки!
Чи ж не набіг тевтонських орд
Спинив великий мій народ,
Коли на клич вождя Вітчизна
Громоразючий меч звела,
І ворогів навали грізно
З землі священної змела.

Що нам чужинці злі? Їх крик
Не спинить армії залізни!
На ратний клич вождя Вітчизни
Блисне наш богатирський штик,
Смертельні вигнуться клинки,
Укриють небо літаки,
З землею вражий прах змішають.
І на очищеній землі
Фанфари й труби у Кремлі
Тріумфи наші увінчають!

НА НАШІЙ ВУЛИЦІ СВЯТО

Мені в вікно дзвенить бджола,
Хлюпоче листям клен.
О, скільки світла і тепла
Від сонця і знамен!
В жемчужних росах день іде,
Кругом і синь, і цвіт,
Піснями вулиця гуде,
Лунає трубно мідь.
Ходімо з нами!
Тут колись
Лежав розбитий дім.
Та от трудівники звелись
У подвигу одним:
Невтомний грабар землю рив,
І муляр цеглу клав,
І штукатур її вапнив,
І каменщик тесав.

А потім парубок маляр
Будівлю розцвітив,
Прозоре скло нарізав скляр
І шибки позасклав.
І от стоїть уже в цвітах,
Пишається наш дім,
І осяває буйний стяг
Його кріплом своїм.

За площу пройдемо тепер.
Тут був пустир, а нині — сквер:
Іскристу райдугу струмить
Веселий водограй
На зелень віт, на буйну цвіт,
На гравій і курай —
Цей сквер, найкращий на землі,
Звели тімуrowці малі.
Та ось вони:
Труба трубить
І барабан гуде,
І самий юний в даль століть
Під прапором іде.
На сонці галстуки цвітуть —
Веселі, вогняні,
Щаслива буде ваша путь,
Прозорими — пісні!
О, скільки сонця в небесах,
Як сяє трубна мідь,
А скільки радості в очах.
Яким не постаріть!
Як хороше співають в строю,
Рівнять плече з плечем
І, землю славлячи своєю,
Іти під кумачем!
Я — революції солдат!
В щасливому краю
Я дім цей славлю,
І цей сад,
І вулицю мою,
І тих, хто у бою звільнив
Її від ворогів,
І тих, хто в сяйві славних днів
Її з руїн підвів!

КОВАЛЬ

Уперта видалася сталь,
Всю ніч кував її коваль.
Готовив лемеші.

Зате ж і вийшли — хоч куди,
Хоч в лікоть борозну клади,
Робота — від душі!

А тільки блиснуло в дворі —
Загуркотіли трактори:
— Давай, майстро, плуги!

І потяглися орачі,
Мов журавлині ключі
На дальні береги.

Тоді, зложивши теплий міх,
Він слідом вийшов на поріг,
Синіла даль ясна.

А він дихнув — і як сп'янів,
Як з кухля доброго надпив
Столітнього вина...

Пілотку збивши набакир,
Пройшов учотчик через двір:
— Діла, майстро, діла!

Людей нехватка, аж кричить,
А поля скільки — не злічить,
І днина замала!

Потягся стомлено коваль,
Поглянув у рожеву даль:
«Однаково не спать!»

Всміхнувся весело з-під брів:
— А клич-но, парубче, майстрів,
Бригадам помагати!

На діда глянув парубчак
І не збагне його ніяк:
«І що в нім за душа?»

А майстер кузню замика,
Із двору теслярів гука
І в поле поспіша.

ПІСНЯ ПРО ХЛІБ

Скував коваль леміш,
Зорав лани орач
І золотим зерном
Засіяв їх сівач.
Із тучі приснув дощ,
І розчахнувся глиб
І вибився з землі
Зеленостеблій хліб.
Він стрілку звів тонку,
Налився медом весь,
Росою забринів
Під золотом небес,
Вклонивсь ясній весні
І сонцю, і землі,
І людям, що з зерна
Його на світ звели...
За їх добро стократ
Відплатить він добром,
Забродить у діжі
Запарою й вином,
Жива його душа
Відродиться в мені
І золото його
Перейде у пісні!

ІВАН ВИРГАН

ПІСНЯ

Слався, наша Україно,
Дніпрова долино!
Розвивайся, наливайся,
Червона калино!

Випростовуйся на волі,
У щасливій долі,
У Радянському Союзі —
В нерозривнім колі.

Подивись на свою вроду,
Поспитай народу —
Ти такою чарівною
Не була ще зроду.

Навкруги безмежні ниви —
Золоті розливи,
Трактори в хлібах гуркочуть,
Плещуть кінські гриви.

Дніпрельстан шумує, грає,
Сили набирає,
По містах і по колгоспах
Зорями сіяє.

В полі, в рудні, у забої —
Скрізь твої герої...
Гомонять про них знамена
Слави трудової.

Відбудови, новосілля,
Сонце, вікна, гілля....

Скрізь запрошують у гості,
Кличуть на весілля.

Будь же славна, Україно,
Дніпрова долино,
Наливайся, розвивайся,
Червона калино!

КІНЕЦЬ ЛІТА

Вже позгасали всюди по степах
Багаття жнив.
Затихли молотарки.
Перегриміли зерняні безтарки,
І в кожному домі
Свіжий хліб запах.

Вже на терасах літа нагулялись
Ясні веселки.
Помілів Дніпро.
Все глибше й глибше сонячне цебро
В колодязь каламуті
Опускалось.

Опудала чубатих одудів
По затишках уже гляділи місця.
Мов до магніту
Краяні залізця,
Чіплялись ластівки до проводів.

Уже пустопаш
Скот ходив лугами,
І луки бджолам оддали дари.
А в полі знову
Потяглись з плугами
Із Харкова прибулі трактори.

То наддніпрянські юнаки смагляві —
В плечах широкі
І гнучкі в стану, —
Із тих,
Що як дівчатам, так і славі
Завжди до серця,

Ті, що всю війну
Своїми танками атакували
Фашистські,
В сталь заковані навали,
І повернувши
В свій радянський край,
Боролись тракторами за врожай.

Дістаючи незайманого глибу,
Нові плуги
До скиби клали скибу.
І грухкаючи,
Як старі граки,
Розвалювались на лету грудки.

Надвечір,
Округляючись поволі,
Під самий обрій зводилась рілля.
Лиш грейдерки, по зораному полі
Стріляючи,
Білили звіддаля.

Зворóтами дівчата молоді,
Вертаючись від буряків, співали...
До трактористів голос подавали
І далі йшли
По свіжому грудді.

Коло села
За білими млинами
Уже жита і пшениці росли,
Урізуючись у масив смоли
Широкими
Зеленими клинами.

А вдалині,
В мигичаній імлі,
Куди побігла залізнична віта,
Посеред степу,
Як нова приміта
Родючої колгоспної землі,
Жовтогарячим обеліском літа
Підносивсь елеватор із ріллі.

ПРОВЕСІНЬ

Тільки вчора хуга вломила
Свій сліпий біснுவатий літ,
А сьогодні вже, — чуєш, мила? —
Роз'ячався по дахах лід.

По надвір'ю в усі піддашки,
В лиштви, ринви, в граніт і сталь
Забиває перлові цвяшки
Голубиним крилом відталь.

Польові явори відвогли
І вислухують з далини,
Мов потужні радіощогли,
Журавлиний шерех весни.

ПТИЦЯ

Птиця підіймається угору,
Щоби, не цураючись гнізда,
Голубого вічного простору
Зачерпнуть крилом, щоб висота
Вабила людину і ніколи
Не влюблялось серце в супокій,
Щоб, як у вікні гінкі тополі,
Прагнення росли в душі моїй.
Це ж у тебе, птице бистрокрила,
Наші предки, подолавши страх,
Вчилися літати і безсило
Падали з надією в очах,
Названі безумцями, щоб знову
Воскресати й заздрити тобі,
Щоб своєю сміливу побудову
Мудрістю натхнути в боротьбі.
І це ти дитячі сни красила
Холодком чудного лету, ти
Всім закоханим давала крила,
Навівала щастя висоти,
Щоб тепер безстрашні, ревні учні
Привітали звисока тебе,
Щоб ні зливи, ні вогненні тучі

Не зламали крил. Щоб голубе
Небо красотою розкривалось
З кожним кругом і сонця його
В очах стратонавів відбивались
Краю героїчного мого.
Щоб моя Вітчизна народила
Міліони дочок і синів
Із серцями неземної сили,
З прагненнями неймовірних снів.
Бачиш, птице, як аеронави
Завойовують твою блакить,
Щоб за землю у боях стояти
І безсмертно висотою жити.
Та тобі ніколи не відчути,
Чи у вічних крижаних царствах
Більш вогню в моторах, чи в горючих
Невмирущих молодих серцях.
І коли б ти зрозуміла, птице,
Ревністю спалила б серце все,
Що моє дівча красу зірниці
Квіткою з-за хмар мені несе.
Синя птице, бідна птице, мила,
Вільна ти і зв'язана крильми,
Тільки ми змінюєм свої крила
І крильми змінюємось сами.

ОРІЛЬСЬКІ ДІВЧАТА

Літо 1946 року

(Розділи з поеми)

I

Сонце зайшло,
А від заходу, наче від жару,
Так і пашисть...
Навіть вечір, виходячи з яру

І прислухаючись,
Як голоснішає в полі
Гомін бригад,
Що додому рушають поволі,

Як дерев'яні громи возові
Через силу —
Порозлягавшись на хмарах
Узвозного пилу —

Торохкотять на безвогку жару,
На посуху, —
Вечір — і то вже не в силі.
Звести свого духу.

II

Ось по крутих
Із камінними ребрами схилах
Збігло, не збігло —
Злетіло у яр, як на крилах,

Сім молоденьких дівчат.
Стрункостанні, вродливі.
Пилом припалі —
Немов перепілочки сиві.

Рядом ідуть,
Несучи за плечима на сапах
Молодики,
Позавивані в свекляний запах,

Кошки білі, скрипучі,
З вечірньою млою,
І глеки,
Майже ущерть поналивані
Денної спеки.

Тільки чомусь
Не провадять полільники пізні
Ані веселого сміху,
Ні буйної пісні.

Загомонять, перестануть,
Помовчать,
І знову
Чують вухаті обриви
Дівчачу розмову.

III

— Всі говорили.
Дозвольте й мені наостанку
Слово сказати, —
Окинувши поглядом ланку,

Мовила стиха середня, русява,
З пухкою,
Ніби з волоття достиглого проса,
Косою.

— Правда, що вклали ми в землю
Всі сили й уміння,
Світле в нас око за себе
І чисте сумління.

Накриво слова не скаже
Ніхто вже на ланку,
Скоса ніхто не погляне
На нашу ділянку.

— З заздрощів може котора...
Та хай їй морока!
Хай скрекотить
На своєму кілочку сорока! —

Подрузі в речі зайшла
Якась ласа до жарту,
І спохватилась:
— Пробач за перєбівку, Марто!

— Що ти, Оришко... І правда,
Що є в нас недбалі, —
Мовила Марта
І слово вела своє далі:

— Не полінились ми в землю,
І так-то багату,
Ні сільвініту закласти,
Ні суперфосфату.

Скільки калійної солі
Ми винесли в поле!
Попелу, гною, посліду...
Напевно, ніколи

Не відчувала земля ще
Подібної ситі.
Наче муку,
На густому просіяли ситі.

Ще й вечорами на курси
Зимою ходили,
Ще й будувалися наново...
Де в нас ті сили,

Де ті й уміння взялися
До всякого діла!
Кожна ж із нас по війні
На все серце хотіла,

Щоб розбуяла ще дужче
Та слава колгоспів,
Щоб на весь світ розлунався
Наш радісний поспів.

Вчасно посіяли,
Прошарували упору,
Попроривали —
Пішли наші плеканці вгору!

— Мов кучерявая м'ята,
Запахла нам свекла,
Рутяну кинула тінь, —
Осміхнулася Векла,

Найговіркіша з дівчат,
Бистроока синиця,
Ловко струснувши долонею
Пил із спідниці.

— Правда, що рутяну,
Дійсно — запахла, як м'ята,
Тільки не тішмося довго
Здобутим, дівчата!

Легко топтати
Вчорашні стежки та доріжки...
Треба у завтрашнє
Нам зазирнути. Хоч трішки!

Поки що кожний листочок
До сонця сміється,
Тільки чомусь мені дуже
І дуже здається,

Що не така вже сьогодні —
Можливо, котора
Спостерегла —
Не така, як була ще учора,

Тая веселість у них... —
І до чистого неба
Звівши заімлені очі,
Промовила: — Треба...

— Треба дощу! —
Ніби змовившись,
Одноголосно
Перехопили їй подруги думку
І млосно

Глянули вгору. А там,
На ряхтливому колі,
Мов кремінцями іскристими
Всипанім полі

Тільки будяччя сузір коренилось
Та строго
З півдня на північ
Диміла Чумацька дорога...

Ані хмарини...
І враз од небесної карти
Знов повернулись
Дівочі обличчя до Марти.

— Що ж я скажу вам на це? —
Обізвалася знову
Їх ланкова:
— Пам'ятаєте, як я Хрущову

Слово своє,
Тобто наше усіхне,
Давала,
Як я на зборах
Під стягом тоді обіцяла

Тисячу з га?.. —
І замовкла.
Мовчали й дівчата,
Миттю збагнувши,
Яка то нарада почата!

IV

Тіні жарі пропливали
По зморхлій блакиті.
Кублилась, квокчучи, тьма
У гарячому житі.

На низині,
Голубим припадаючи пилом,
Учевидьки кошлатився
Виковий килим.

Пасіка мгліла з гори,
Мов далека слобідка...
Медом запахло...
А он і бригадна повітка,

Ось і цегельня, і гребля, і став,
Та дівчата
Навіть очей не звели
До ясного свічада.

Раптом зачмихав
У темнім побічнім узвозі
І прогурчав мимо ланки
По сонній дорозі,

Жарко дихнувши на неї
Бензиновим духом,
Стомлений трактор,
Оброслий чорноземним пухом.

— Треба! —
 Притиснула Марта на слові,
 Як трохи
 Гуркіт притих
 І під узбіч звернула з дороги

Хмара пилюки.
 — Повторюю: зараз би треба,
 Так, як ніколи, вологи для нас,
 Але з неба

Хутко не буде її...
 — Та невже ж то не бути
 Скоро дощеві,
 Як де-де подекують люди? —

Векла зітхнула,
 Зиркнувши в наповнені млою
 Мартині очі.
 А Марта, повівши рукою

Поперед підруг, промовила:
 — Гляньте на зорі!
 Як вони кволо мигтять на сьогодні...
 Мов хворі...

Правда ж, якісь незвичайні?
 Кожнісінька — млява.
 Навіть на колір,
 Яку не візьми — зеленява...

На недостиглу похожа якусь
 Ягодину...
 То на жарку,
 На тривалу, дівчата, годину.

Знову ж і з сонячним диском...
 Навзаході нині
 Дуже підхожий він був
 До довгастої дині.

Хмари — купчасті.
Надвечір зникають.
Холодні
Росяні ночі...
Усі ці прикмети народні

Метеорологи стверджують:
Ми вже у колі
Антициклону,
І ждати дощу нам — доволі!

Спеки такої ще з тиждень —
І все наше діло
Із пилюгою, вважаймо собі,
Полетіло.

А чи до цього ми можемо
Ставитись нині
Так собі, байдуже?..
В час, коли нашої країні

Якнайхуткіше потрібно
Звестися на ноги,
Відбудуватись і далі
На повную змогу

Вище і вище
Будови свої піднімати?
Ні! Не такої ми вдачі!
Не нам відступати!

— Значить, посуха?! —
Сполохались разом дівчата.
— Що ж нам робити теперечки?
— З чого почати?

— Що нам робити, питаєте ви,
При посусі? —
Марта до них, зупинившись. —
По-перше, на душі

Нам, комсомолкам, не слід упадати.
По-друге,
Маємо винайти способу
Проти посухи!

— Як же ти винайдеш?
— Можна було б дощувати...
— Чом би ж не можна? Аж смішно...
Та де ж агрегати?

Не залишили ж
Ні смоку, ні труб, ані кишки
Чортові німці! —
Розіскрились очі в Оришки.

— Як же ми будемо, Марто,
Тепер поливати?
— Чи не відерцями воду
З Орільки таскати?

— Знаю, вода не близька,
Хоч не так-то й далеко...
Тільки ж нових агрегатів
Не ждатиме й спека...

Я вже продумала все це:
Нічого страшного!
Риємо яму!
Водоймище робим.
До нього

Просто від річки
Риштуємо схилистий жолоб.
Нам допоможуть...
Сам тесля колгоспівський — Голуб.

На крутобокому березі
Станем рядами.
Річка Орілька — під нами,
А жолоб — над нами.

З річки у жолоб
Відерця ідуть — не схитнуться.
З жолоба в річку —
Хитаються, дрібно сміються...

Буде дзюрчати
По жолобу наша Орілька,
Буде влучати
В водоймище срібная стрілка.

Буде вода в поливалки
Щораз набиратись,
Дощиком буде
На наші грядки проливатись.

Мов зачаровані,
Слухають Марту дівчата...
Он яке діло!
Так он як почате кінчати!

VI

Тут ланкову свою
Ланка на руки хапає,
З співами й гуками
Вгору її підкидає:

— Ой, ти ж, вигадниця наша!
Найстарша сестриця!
Наша привідниця сміла,
Гартована криця!

Сім нас у ланці,
Мов кольорів сім у веселці...
Ти ж, найгарніша між нас, —
Посередині, в серці.

Візьмемо в руки відерка
І разом з тобою
Станемо поруч на кручі
Ясною дугою.

Будемо в неї
Водицю собі позичати,
Будем на славу собі
Буряки поливати.

Будуть рости-виповнятись вони
Ціле літо,
Будуть головами цукру
З-під листя біліти.

Візьмемо тисячу!
Чесно додержимо слова!
Слово дівоче — родюче!
Зерно — не полова!

Нас не скорила війна —
Не підбити й посусі!
Плекані всі ми
В радянському вільному дусі!

Буде по Києву
Слава орільська гуляти!
Буде в Москві,
У Кремлі наша пісня лунати!

Наша ти сонячна,
Наша цукрова, прекрасна!
Будь же здорова і славна,
Багата і щасна!

Хай нас у праці
Наслідуює кожна дівчина!
Хай нас у пісні прославить
Співець наш Тичина!

Зараз же йдімо
Всі ланки на це підмовляти!
Після вечері й виходьмо
Водойму копати!

VII

— Годі вже, годі!
Пускайте на землю, сестриці!
Часу не гаймо! —
Години крилаті, як птиці!

І до села поспішають
Веселі та скорі.

Зорі на сапах...
І очі у кожної — зорі!

БОРИС КОТЛЯРОВ

ВІРШІ ПРО ХАРКІВ

I

23 серпня 1943 року

Розгорнися, прапоре багряний,
Грянув день визволення жаданий,
Запаливши тисячі сердець.
Чуєте, гримить врочистий поступ —
То іде по Харківському мосту
Славою окрилений боець.

Він руїни скорбно озирає,
Порох міста рідного спадає
На похідні чоботи його.
Це зола твоїх будівель, Харків,
Пил священний обгорілих парків,
Скорбний слід минулого твого!

З підземель на світ виходять люди.
Хто безслізні очі їх забуде?
Біль душі слізьми їм не залить!
Скільки їм судилось відстраждати,
Скільки горя й злигоднів пізнати
У часи страхітні лихоліть!..

Ось лежать оті, що катували,
Пси презренні, — ми їх наздогнали,
Час настав — і грянув правий суд.
«На Берлін!» — зовуть слова девізу
Харківських прославлених дивізій.
Ім сьогодні сталінський салют!

...Як би я хотів між ними бути,
Гомін міста рідного почути,
На знайому вулицю звернуть...
Я не сплю, блукаю у тумані:
Десь отут зі мною харків'яни
Чорноморським берегом ідуть.

Як мені потрібен відгук дружній:
«І тобі не спиться, любий друже!»
Я в землянці сяду поруч з ним,
Пригадаємо ударні ночі,
Дні учоби і пісні дівочі,
Все, що в серці бережем своїм...

Ніч мина. Тече розмова тиха,
І мене оповиває втіха...
Ніби входжу в рідне місто я,
Ніби чую, як гудками знову
Харків мій зове на відбудову,
Як воскресла молодість моя.

II

1945 рік

Не говори мені, не треба,
Що тут було, все знаю я...

Під золотим безхмарним небом
Тут зріла молодість моя,
У зелені садів і парків,
У світлих сонячних цехах...

Мені, як юність, снився Харків
На кримським березі в боях.
Можливо, що уже немає
Ні тих алей, ні тих садів,
Де я, закоханий, у маї,
Тебе чекаючи, бродив.
І тих дерев немає більше,
Де ти спинялася здаля.
Та стала ще мені рідніша
Вогнем обпалена земля!

Дивись, як світло розливає
Весела райдуга зорі...

Не говори мені, я знаю
Що тут було. Не говори...
Ти руку дай мені, заграву
Печей і домен покажи,
Де трудова кується слава,
Про дні новітні розкажи.
Що у майбутньому тут буде,
Давай помріємо удвох,
Яке життя тут створять люди,
Яких тут дійдуть перемог,
Щоб навкруги життя буяло
В піснях величних і труді,
Щоб вічно слава нам сіяла,
Щоб вік були ми молоді,
Щоб з кожним роком хорошіла
Вітчизна наша осяйна,
Щоб, ніби велетень, мужніла
На зло обмовникам вона!

Над садом юності звелася
Весела пісня. День цвіте.
Летить над бронзою Тараса
Осіньне листя золоте.
В боях оновлений і грізний,
Живи і слався, Харків мій,
На радість матері-вітчизні
В труді і щасті молодій!

III

1947 рік

ВОГНІ РІДНОГО МІСТА

Зоря вечірня загасає,
Не видно в темряві будов.
Я по нічних вогнях пізнаю
Мое величне місто знов.
Тріпоче полум'я на сході,
Неначе райдуги цвітуть, —

То на ливарному заводі
Дзвінкий метал в опоки ллють.
Над темним парком змовкли шуми.
У прямокутнику вікна
Я бачу — вчений у задумі
Схиливсь над паростю зерна:
Там невідомий сорт пшениці
Стеблем підводиться з землі...
Електрозварок зоряниці
Горять над ХТЗ в імлі:
Там ставлять корпуси славетні,
З металом зрошують метал,
І блискавиці іскрометні
Вогнем освітлюють квартал.
Гучних машин сліпучі фари
З пітьми вихоплюють сади,
На набережній тротуари,
Граніт поруччя й скло води.
Театри світяться привітно,
В домах заблимали вогні,
І серед них ледь-ледь помітні
Горять в студентському вікні:
Там дівчина малює крила,
У мріях зводячись в блакить,
І світло книгою прикрила,
Щоб часом подруг не збудить.
Шепоче листя, пахнуть трави...
У невгамовному краю
Вогні нічного телеграфу
Я серед інших пізнаю:
Про молотарки й тепловози
Віщає нині телеграф,
І слово харківських колгоспів
Летить в Москву по проводах
До того, хто народ єднає
На славний подвиг трудовий,
Ким дише, з ким перемагає
У дні звияжні Харків мій.

НАС ОДНА МЕТА ЗРІДНИЛА

Ми обійшли країн чимало,
Чимало бачили в путі,
Та нам крізь даль, як мрія, сяли
Кремлівські зорі золоті.
То нам ввижались горді стіни,
Палати древньої граніт,
В снігу січневому ялини
І мавзолею моноліт.
Москва! В ту мить, коли над нею
Встають знамена, як стіна,
Тоді в граніті мавзолею,
Неначе в вічності зорею,
Вся відбивається вона.

Встають її палаци строгі,
Гуркочуть зоряні порти,
Її асфальтові дороги
Ведуть крізь підняті мости.
Шумлять її аеродроми,
Вогні заводів майорять,
Її салютних залпів громи
Над світом славою гримлять.
Москва, вітчизно слави й сили,
Ти, як маяк, світила нам.
Це ти дала орлині крила
Твоїм прославленим синам.
І де б ми не були — в пустині,
Чи в заполярній зимній тьмі, —
Завжди, неначе про святиню,
Про тебе згадуємо ми.
Усі путі з усіх віддалин,
Як в серці, зведені в тобі,
В тобі надія наша — Сталін,
Знамено наше в боротьбі.
Як в море горде ріки ллються,
Так нас в одно звела любов,
В одно серця народні б'ються,
Одним поривом плине кров.

Тому той край, ясний та гожий,
Де я родився, де живу,
Неначеб на Москву й не схожий,
Мені нагадує Москву.
Все в ньому інше — площі, камінь,
І навіть шумні ясени,
Такі несхожі з ялинками
Біля кремлівської стіни.
Та нас одна мета зріднила.
Дивіться, в гуркоті цехів
Та ж сама велич в нас і сила,
Що і в славетних москвичів.
Той самий пульс в трудах натхнених,
Той самий подих і порив,
І клич, і колір на знаменах,
І все, що Сталін нам створив.

V

ДЯДЯ АРТАМОН

Сказав я дяді Артамону,
Славетнішому з ковалів,
Що я здолав би всі препони,
Аби майстерству він навчив.
А він мені: «Учить не шкода,
Аби ти сам про діло дбав.
Та спершу б ти повчивсь в народа,
Щоб справжній з тебе
Майстер став».

Спішила зміна до заводу,
У кузні молот цокотав.
«А як учитися в народа?» —
Я знов у нього запитав.
І відповів коваль: «Дивитись
Потрібно ширше, як народ
Шукає вірних друзів в світі,
Як в битву йде у час негод.
Було — на нас надходив ворог,
Заливши кров'ю білий сніг,
Та от безславно він поліг,
Його розбили ми на порох.
Було таке, що й не сказати,

Та довели ми в дні блокад,
Що значить сталінські солдати,
Народи батьківщини Рад.
Ми духом мужні і багаті,
Тому й здолали в боротьбі...
Та що тобі про те казати, —
Тільняшка, бачу, на тобі.
Купив? Чи й справді був у флоті?
А коли був, то знаєш сам.
Я також трохи був в піхоті,
Я також дещо бачив там.
Крізь вогняні грозові далі
Пройшли ми — повні гордих дум.
Це ж нас в віках відзначив Сталін:
Терпіння, стійкість, світлий ум.
І переміг народ. І знову
Свій край будує без препон.
Коли вождю дає він слово,
То слово це його — закон.
Ти переймай науку сміло
В народа мудрого свого.
За що узявсь — доводь до діла,
А слово дав — тримай його.
Таким ти будь в житті буденнім,
Між друзів вірних і в сім'ї,
Біля станка, в труді натхненнім, —
Оце й усі слова мої.
Запам'ятаєш — добре зробиш.
Ну що ж? Додому нам пора».

Підвівся Артамон Петрович,
Виходить весело з двора.
Учитель наш, наш майстер славний,
Яка в нім сила молода!
Це ж він завершив нещодавно
Свій п'ятирічний план труда.
Коваль уже в майбутні роки
Крокує гордо, без препон,
Це в комунізм найперші кроки
Зробив щасливий Артамон.
Так щедро у собі він втілив
Державних мрій орлиний льот,
Невтомний дух, незламні сили
І все, що має наш народ!

ВЕСНА

Зважніла гілка долу никне,
Од вітру гнеться і тремтить,
І в голубі, відталі вікна
Сучком набряклим стукотить.

В пільмі пливе пташиний клекіт
І подорожніми в дворі
Перепочить в путі далекій
До хати просяться вітри.

Та я не в ній, не в гілці хитрій,
Що прокидається від сну,
Не в птичій лементі, не в вітрі
Відчув, схвильований, весну.

Крізь тьму я наслухаю жадно
Веселий голос молотків,
Високі видзвони ковадла,
Весняну пісню ковалів.

Я наслухаю гримотіння —
Ідуть на села трактори,
І в їх залізному шалінні
Громи весняної пори.

Я пізнаю її в підводі,
Що поспішає за зерном,
У тім, як весело обходить
Колгоспні землі агроном.

Як ланкова, підвечір, в хаті,
Зібравши подруг круг стола,
Пояснює слова крилаті
Про найважливіші діла...

Від дальніх селищ до столиці
Діла ми творимо одні
І голосами грому й криці
Хвалу співаємо весні.

... Не там, де віти край дороги
У вікна дзенькають мої,
А там, де труд і перемога,
Вчувається хода її.

ДРУГ МІЙ ФЕДІР

Мій товариш просту вдачу має.
Тільки чим до себе привертає
Він дівочі душі молоді?
Чи русявим чубом, чи баяном,
Чи дзвінкою піснею, чи станом,
Чи рішучим кроком у ході?

Все своє життя збагнуть я хочу
Душу загадкову дівочу,
Що її приваблює, збагнуть,
Чом до Феді горнуться навколо,
Чом йому всміхаються шовково,
Чом до нього в ланку радо йдуть?

Правда, слово держить він сумлінно,
Що не скаже — зробить неодмінно,
Отака вже звичка фронтова:
Обіцяв за місяць хліб зібрати —
І зібрав. Та що там і казати,
Він в усякім ділі голова.

Через те сьогодні Федю - друга
Поважає вся наша округа.
Може бути, саме через те
Він для всіх таку принаду має,
Що до себе друзів привертає
І дівоче серце золоте.

ПІСНЯ

Лебедині руки зводила,
Заплітала косу русую,
Круг високого чола
Двічі косу обвила.

З поля йшла ясна та гожая,
На пшеничний колос схожая.
Всі питають: «Як діла?
Чи багато кіп зняла?»

Серед шляху зупинялася,
В даль рожевую вдивлялася,
Промовляла жартома:
«Не злічу вже і сама!»

Лиш один, її стрічаючи,
Зупинявся не займаючи.
Та з путі її ніде
Він очей не одведе.

МАТРОС ІЗ СЛАВНОГО КРЕЙСЕРА

Ніби Чорне,
Та ще й нескорене,
Дише море в його очах!
Та не тільки морською формою
Причаровує нас парубчак.

У похід колись проводжали ми
Всім селом його,
Де він був,
Що, обвішаний весь медалями,
На побуванку в дім прибув?

Він з погонями — в блиску, в золоті,
Ще й розвіяні стрічки за ним,
На околиці напис «Молотов»
Грає виблиском осяйним.

Значить, он ти звідкіль?
Не мало б я
Дав за те,
Аби бути там
В день, коли на блискучій палубі,
Усміхаючись, Сталін став.

Через те тебе і вітали ми
Всім колгоспом своїм, земляк.
Помовчали.
А там спитали ми,
Ніби змовились:
— Бачив?
— Так!

З нетерпінням круг тебе збилися,
Заглядаєм в очі щасні,
Ніби в них
Збереглись, відбилися
Незабутні хвилини ясні.

— Ну, так що там було?
Розкажуй,

Все, що бачив, усе кажи.
Як він? Що він?

— Та не одразу,

Цитуйте!

— Свій же, а не чужий.

Все розкаже, що чув, що бачив він,
По порядку, —

Промовив хтось.

... Тут нараз ми усі побачили,
Як хвилюєшся ти, матрос.

Та чим далі,

Тим краще...

Пристрасно

Говорив ти —

Як він стояв,

Як, вітаючись, руку випростав,

Як дивився

І що казав,

І як море гойдалось поблизу,

І як промінь на щоглі цвів...

І зривались навколо оплески,

Ніби світ весь в долоні бив.

А по тому,

Як птиця, весело

Крила звівши серед села,

Урочиста, ясна, піднесена

Пісня молодості пливла.

І лунало по всіх віддаликах,

Буйним громом гуло крізь тьму:

Слава, слава вождеві Сталіну

І народові усьому!

ХАНА ЛЕВІНА

ЗАСТОЛЬНА

Повен, повен стіл святковий
Різного питва,
Не мішай вина хмільного —
Випий раз до дна.
Хай сп'яніє трохи серце,
А не голова,
Хай лишиться і на святі
Свіжою вона!

Хай і зараз будуть очі
Гострі та меткі, —
Ну, заходьте ж, милі друзі,
Сиві й юнаки,
Щоб не тільки нам на святі —
Цілий вік дружить...
Хто ще там, поглянь, хазяйко,
Осторонь стоїть?

Всім по праву честь і слава —
Юним і старим,
На такому святі, друзі,
Місце буде всім...
Пóдруго моя хороша,
Нумо веселіш...
Ти ж усіх посадила,
А сама стоїш?

Ну, нічого... Ти ж хазяйка
В мене молода.
Хай же буде з бід — остання
Ця мала біда.

Нам на двох поки що досить
Одного стільця, —
Тільки б дружбою і щастям
Повнилися серця.
Не устами — серцем радість
В слово переллю,
Проголошую звияжне,
Сонячне: люблю!

Піднесімо ж, друзі, повний
Келих за того,
Хто провів нас через бурю,
Воду і огонь!
За того, чиє імення
Вічно молоде,
За вождя, який до щастя
Рідний край веде!

То нехай же завжди очі
Будуть в нас меткі,
Недарма ж ми всі — звияжці,
Всі — фронтовики!

Повен, повен стіл святковий
Різного питва,
Не змішаємо хмільного,
Вип'єм раз до дна.
Хай сп'яніє трохи серце,
А не голова,
Хай лишиться і на святі
Свіжою вона!

СИН

I

У світлі сонця край вікна —
Колисочка для сина,
Ледь-ледь гойдається вона —
Легка очеретяна.
У ній спокійно спочива
Ця крихітна людина —
Моя відрада і любов,

Турбота безнастанна.
Стискає ручку в кулачок,
Бажання перші знає,
І груди сповнені мої
Жадібно спорожняє.
Та скільки соків життєвих
Не взяв би він від мене,
Ще багатіша буду я,
Бо він мене щоденно
Новими силами сповня,
І втоми я не знаю,
І пісня сонячна моя
У серці не змовкає!

II

Який він безпорадний ще:
Прокинувся на зорі —
Ніяк не оборониться
Од власних пазурів.
Обличчя рученятами
Подряпав тут і там,
І що робить — не відає,
І гірко плаче сам.
Але зоря-захисниця
Над ним уже сія,
І має з дня народження
Почесне він ім'я.
На першій льолі вишию
Це горде ймення... Він —
Щасливої радянської
Землі громадянин.

І тихо колихаючи,
Співати буду я:
Зростає, мужній та виправдай
Величне це ім'я!

III

Ковдру я малесеньку
Шовком вишиваю,

Візерунок райдужний,
Знаю, не злиняє,
Бо квітчаю барвами
Рідної країни:
Сіняву дало мені
Наше небо синє,
І річки з озерами,
І хвилі океану;
Золотом же бризнули
Зорі Дніпрельстану,
Ще й степи безмежні,
Де пшениця спіє;
А червінь рубінова
З веж Кремля зоріє...
Виростай же, хлопчику,
Виростай, мій сину,
Ти збагнеш, яка вона,
Наша Батьківщина.
Чом її, безмежнюю,
В льоті не зупиниш,
Піснею не виспіваєш,
Оком не окинеш.
Чом так жити радісно
Під її промінням,
Зватися творцем її
Та її створінням!

IV

Надходить синій вечір, тихий сон,
Виношу я колиску на балкон, —
На поручні лягла тополі тінь
Та ліхтарів вечірня золотінь.
Хитнулись тополеві гілки —
І до колиски: люлі-люленьки...
А в небі десь далекі і легкі,
Мов зорі, мчать безшумні літаки.

Яка ясна, яка щаслива мить!
Моя дитина безтурботно спить.
І владний гуркіт рідних літаків
Над нею наче колисковий спів...

А місяць лле срібло на дерева,
А птах нічний так солодко співа, —
Та вітер знявсь, торкнув зелений шовк,
І птах нічний сполохано замовк.

А хлопчик мій так безтурботно спить...
Яка ясна, яка щаслива мить!
Гудуть авто, гуркочуть літаки,
Сіяють світлом площі гомінкі, —
Він мирно спить у рідній стороні
І тихо посміхається у сні...

МАМА ЖДЕ

Чотири роки сина ждала
Матуся з фронтових доріг,
Чотири роки виглядала —
І син прийшов на п'ятий рік.
Чотири ордени на грудях,
В очах відвага і снага,
І шрам над правою бровою,
І перев'язана нога.
— Ой, горе, горе, — плаче сива, —
Нога в бинтах... Кривавий шрам...
А сам же мов дубок високий,
Мов сонце, ясноокий сам!
— Не треба, рідна, — син говорить, —
Чого ти плачеш? — він пита. —
Нога — хіба ж велике горе?
І шрам — ну що то за біда?
Чи ж я в роботі не такий же,
Як був? — подивишся сама!
А хочеш, вальса протанцюю...
Шкода, що дівчини нема!
Він на роботу йде уранці,
І хоч іще болить нога,
Лиш погляд милої зустріне,
Немовби менше шкутильга.

Прийшов вночі. Назустріч — мати.
— Ти спала, рідна? Пізній час...
— Ні, синку, ждала я на тебе...
— На мене? А діждала на с!

... Сама як сонце в світлі сонця,
Струнка, немов тополя та,
З ним наречена — русу косу
То розпліта, то запліта,
Спустивши вії соромливо...
— Знайомся ж, мамо, — каже син, —
Ти на дітей забагатіла,
Тепер я в тебе не один.
Люби ж однаково нас, нене,
Щоб і вона тобі була
Дочкою рідною...

І мати
Невістку ніжно обняла;
Очима сина запитала.
Він зрозумів. Сказав: — Вона
Майор, ще й лікар. Лікувала
Мене на фронті...
— Ну й жона! —
Сплеснула радісно руками
Матуся. — Ну й жінки тепер!..
А ти лише...
— Так, люба мамо!
Сержант — і ще не інженер.

Та дні й літа минають швидко.
Коли минулася біда,
Іде матуся до сусідки
І з жаром їй розповіда
Про будівництва плани смілі
Й нові конструкції мостів.
Ну як не бути в курсі діла?
Вже син диплома захистив!
Або коли невістка — лікар,
Крім неї відати кому
Про те, що скоро будуть ліки,
Які здолають смерть саму!
Недаром, каже, дні минають,
У нас і день — рівня вікам!
Нехай від заздрості конають
Усі, хто зла бажає нам!
А що за внучок в неї милий,
Який же втішний, гарний він!
Не полюбає він колиску,

Не сходить з бабиних колін.
Таке ж привітне та ласкаве,
Таке розумне маленя,
Що б не утнув чогось нового —
Нема, нема такого дня!

Хороша ніч, і тепла й світла,
Вже й місяць блідне... скоро день:
Подружжя й досі на гулянні,
А там же — музики, пісень!
— Ну й на здоров'я, — каже мати, —
Нехай в усьому їм щастить...
І клонить голову, готова
Прокинутися кожну мить.
І рідний внучок коло неї,
На груди ручку їй кладе,
І тихий сон на неї сходить,
Але й кризь сон матуся жде...

БРАТИ

Як часто снились ви мені
Замежних пуш брати мої!
В глухій поліській стороні
Була між вас незримо я;
В містечках темних та брудних,
Що зроду їх не бачила,
Де прадіди, не знавши втіх,
Причини бід тлумачили,
Сивіли в чорному труді
І помирали у біді...

— Матусю, як же там було?
Що збереглось у пам'яті?
Снігами цвинтар замело,
Мовчать надгробні камені:
Туманний час... туманна путь —
Лише могили не забудь...

І що згадати справді їй?
Жагу сльози безсилої!!
Хвороби, холод, сніговій

Та камінь над могилою?..
І злидні знов, і горе знов,
І піт роботи марної,
І навіть молодість, любов —
Під паростю цвинтарною!.

... І раптом — чую пісню я...
Прокинься, мамо! День сія!
Співаються такі пісні
Лише в щасливій стороні!
Послухай, рідна, це ж співа
Твоє містечко! І слова
Пісень його з подякою
До нас, бо доля в нас нова
Яскравим світлом ожива
Над мороком і мрякою!

А мама слухає, пита
Здивовано та болісно:
— Хто ж їм співать дозволив так
І радісно, і голосно?

— Матусю! Вільні вже й вони!
І там вже дні безхмарні!..
Звільнили їх твої сини —
Червона наша Армія!
В одну сім'ю зійшлись брати...
— Отак мені й казала б ти!
Я ж чую: наше місто це,
Моє ж було навколюшках,
Моє — з заплаканим лицем,
Скорившись недолі, йшло, —
Хіба ж колись співали в нім,
У закутку поліському?!
Стогнали наяву і в сні,
У полі й над колискою,
А зараз — пісня молода...
І головою сивою
До гучномовця припада
І радісно підспівує
Моя старенька землякам...
Заслухалась, замріялась,
Немовби серцем з ними там,
Де вічна ніч розвіялась!

З ЛІРИЧНОГО ЩОДЕННИКА

1

Ти вдома. О, як ще багато
І спогадів буде, і мрій!
В очах твоїх зустрічі свято,
Мій жданий, сподіваний мій!
Ми знали щасливі хвилини,
Життя було світлим для нас,
Та щастя безмірного ціну
Ми вперше відчули в цей час.
Походів розлучна дорога
Про день цей співала пісні,
Ми, зціпивши зуби, до нього
Ішли в кулеметнім вогні.
За рідного краю буяння,
За сонце, що сяє з імлі,
Ми й зустріч оцю без вагання,
І серце б своє віддали...
Ти вдома. Це правда. Це дійсність...
Для зустрічі, милий, до дна!..
Дзвенить з репродуктора пісня —
Недавня, а вже — давнина:
«Давно ми вдома не були,
Товариш дорогий»...
Ми — вдома. О, скільки ще буде
І спогадів світлих, і мрій!
Ми — вдома... Сади оживають.
Ми — вдома... Підводиться край...
Вгорі самольоти черкають
Дзвінкими крильми небокрай.
Недавно й тебе при вогні каганця
В землянці тривожила пісенька ця:
«... Не день, не два — вже довгий час
Здається подругам без нас,
Без нас — без пісні нашої,
Що зорі не горять»...
Що місяць вкрився сажею,

Горять! — наче маки розквітли,
Горять! — мов знамен багрянець,
І в повені щедрого світла
Згасає скупий каганець.
Дай руку — ми будем до рання
Ходити по рідних місцях,
Де гордо звелись риштування,
Де гомоном повниться шлях,
Де в місячнім світлі копиці
Сіяють на срібній стерні
Й на буйнім колосі пшениці
Хитаються зорі ясні...
І в тім, що підносить країна
Звитяжне своє знамено, —
І нашої крові краплина,
І нашого щастя зерно.

2

І квіти на столі,
і це святкове вбрання —
Для тебе, рідний мій:
сьогодні свято в нас.
Твою бригаду знов
за першість у змаганні
Вінчає славою
наш мирний творчий час.
Всі вікна розчиню —
нехай життя нестримно
Піснями й гомоном
вривається сюди:
І повинь сонячна,
й заводів хмара димна,
І свистом солов'їв
стривожені сади.
На рідне місто глянь:
на вулиці квітчасті,
На вікна сонячні,
на простір дальніх нив, —
Хіба ж не тут кують
невгасне сонце щастя

Мільйони молодих
натхненних ковалів!
Дорогою життя
ідемо вгору й вгору,
І кожен рік новий —
все вищя ступінь,
До завтрашнього дня
нас зве здобуте вчора,
Відрадою в путі
жадана височінь!
Ми в скелі на ходу
вирубуюм ступені
І йдем до верховин
в заляту сонцем даль,
Єднаючи в одне —
труда пісні натхненні,
Сталевих м'язів міць
і воль незламних сталь!
Недаром щиро так
вітає нас світання
І з саду долина
дзвінкий дитячий сміх,
Недаром, рідний мій,
на кожному убранні
І досі ще сліди
погонів польових...

3

Ми не часто буваємо, рідний,
Так, як зараз оце, віч-на-віч...
Десь за вікнами віхола срібна,
Новорічна хвилююча ніч.
Десь надворі завія шалена,
Наче в сурми сурмлять сурмачі...
Ти стомився. Сідай коло мене.
І дивись мені в вічі й мовчи.
Це нічого, що стомлені руки,
Що рукам спочивати не час,
Їх шанують і діти й онуки,
Вічно житиме пісня про нас.
У моєму невтомному краї,

У негаснучім творчім вогні
Найтрудніших годин не змінюю
На безжурні метелики - дні.
Так, дитину плекаючи, мати
Ані ночі турботні без сну,
Ані втому не схоче змінити
На безплідну смутну тишину...

ВИКОНРОБ

Ось по містках риштування
Жінка проходить струнка...
Права рука — нерухома,
Ліва — лопатку стиска;
Лівою пробує вапно,
Потім цеглину взяла:
Міцно затиснута в цемент —
Цегла мов там і була!
Дивляться люди робочі,
З гордістю кажуть вони:
— Був каменярь першорядний
Наш виконроб до війни!..
Ось зупинилась, впізнала
Хлопчика - ремісника,
Ніжно торкнулась волосся
Ліва невтомна рука.
— Ну, каменяре, як справи?
Спершу не легко здалось?
... Права рука — нерухома,
Ліва — показує щось,
Край на цеглині збиває,
Вміло поверхню рівня:
— Треба отак...

А над містом
Сяйво весіннього дня,
Крокви будови нової,
Срібне крило літака...
Ні, даремно у битві
Зброю стискала рука!

ПАСТУШОК

Весь бронзовий, в солдатськiм галіфе,
Крізь шелести й дзижчання комашине,
По пояс у траві, немов пливе
Веселий хлопчик

на веломашині.

Шумує трав зелений океан,
Вологою блищать безмежні луки,
І дивиться з любов'ю дід-чабан
На спритного, моторного онука.
У сивому ковильному диму
Той всюди, мов на крилах, бо не даром
Доручено і діду і йому
П'ятсот голів колгоспної отари!
Та ось вже сонця шапка золота
Вершить діброву... Тиша нависає,
І на траву лягає череда,
І хлопчик до берези притуляє
Свою машину й книжку витяга
З-за ременя...

Я подивилась: Гоголь...

І дід зручніше всівся біля нього
І слухає-та щось собі струга;
Отара поруч, мов цвітна підкова...
— Мій хлопчику із бронзовим чолом,
Ким будеш ти?

Славетним чабаном?

Конструктором? Чи маршалом військовим?
Скажи мені...

І в відповідь дроти,

Що до села несуть і струм, і світло,
Гудуть мені про землю, що розквітла,
Де люди і народи як брати...
І знов іду я з думкою своєю:
Яке велике щастя нам дано!
О, якби сонце мріяло, воно
Хотіло б стати нашою землею!

ТАМ ЗА МОРЕМ

Ген по світу
 пильним оком глянем:
Не цяцьки угледим,
 не прикраси, —
Там за морем,
 там за океаном
На руках могутніх
 сохнуть м'язи;
І на руки дужі,
 непотрібні
Дивляться
 хижацькими очима
Ті, що в морі
 топлять гори хлібні,
Хто слізьми
 вмивається людськими;
Хто готує світу
 катакомби,
А собі —
 палади мармурові,
Хто в балоні
 атомної бомби
Хтивим оком
 бачить море крові!
Гей поглянем,
 на сторожі станем,
Ще пильніші
 будем до роботи...
Там за морем,
 там за океаном
Слово правди
 топчється в болото.
Але й там, за морем,
 чесні люди
Проклинають
 золотого змія,
І з очей
 спадає в них полуца,
І на нашу правду —
 їх надія!

ВІДПОВІДЬ

Ми вийшли переможцями з війни,
І прагнем миру, і ніхто на світі
Не вміє так плекати і любити
Свої спокою сповнені лани,
Свої сади й заводи; так завзято
Для щастя поколінь природу підкоряти,
Будити даль пустинь і океанів дно,
І мир віщує наше знамено.

А брехні?.. Наклепи?..

Та нас і не дивує,
Що стільки бруду
проти нас у тих,
Хто за копійку
все святе таврує
І вбивць залічує
до лику пресвятих,
І возвеличує

своїх панів облуду,
Що негрів вішають
на деревах без суду...
Незграбні напади
потвор продажних цих
В нас викликають
лиш огиду й сміх.

Але над ними є
господарі криваві,
Бездушні і страшні
в своїй злочинній славі,
В палацах їхніх смерть
звила кубло своє

І за одним столом
з катами їсть і п'є.

Ім душно без війни,
їх мирне все дратує,

В їх мозку чорному
пожежний смерч вирує,

Руїни, згарища,
цвинтарний прах і тлін

За ними йдуть слідом,
як невідступна тінь.

Відлюдним мороком
іх дихають погрози,
І разом з золотом
в іх сейфах кров і сльози.
То як же нам спинятись
хоч на мить,
Нам, що в огні атак
вернули сяйво сонця,
Коли на полі хліб,
в печах залізо й мідь —
Це миру нашого
і щастя оборонці!
На варті миру ми —
і спочивать не час.
І той, хто любить мир,
від серця славить нас!

К В І Т И

Ми любимо квіти,
бо щастя в нас, друзі, багато,
Бо молодість нашу
безсмертною славою вкрито,
Бо смієм по праву
вершин недосяжних сягати,
І труд — наше свято.
Ось тому і любимо квіти.
На шумних проспектах,
на площах,
на кожному розі
Все квіти і квіти...
Уквітчано цілі квартали!
Везуть їх в авто,
в літаку,
на звичайному возі.
Все квіти і квіти,
а нам їх все мало і мало!
І зовсім не дивно:
вони ж нам усюди потрібні —
Директору клубу,
стахановцю в світлому домі,
На свято і в будні,
у сніжному грудні і в квітні,

Вкраїнські і кримські —
це все наші добрі знайомі.
Дивись, як дбайливо
плекають їх хлопці й дівчата
На місці, де вчора
чорніли скорботні руїни...
Ми любимо квіти,
бо щастя в нас, друзі, багато,
І кажучи — розквіт,
ми кажемо —
рідна країна!

ДІВЧАТКО

Дівчатко йде собі, співа:
«І—раз, і—два, і—три»...
Та ще й голівкою кива:
І—раз, і—два, і—три...
В повітрі пальчиками гра:
І—раз, і—два, і—три...
А вслід співає дітвора:
«І—раз, і—два, і—три!»
А дівчинка йде собі
Бульваром наврогостець,
Від папки ленти голубі
Розвіяв вітерець.
У папці з написом «Для нот»
Є пісенька «Весна».
Дівча радіє: кілька нот
Завчила вже вона!
А незабаром вивчить всі...
І—раз, і—два, і—три...
Танцює кошик на руці:
І—раз! і—два! і—три!
А в кошику і масло й хліб
І купка синіх слив.
У танці кошик — рип та скрип —
Він теж заводить спів!

Іде дівча... Мов хмарка, пил
Летить за нею вслід...
На хвартушку сліди чорнил
Чи слив блакитний слід;

Іде бульваром навпростець,
Голівкою кива,
Легесенька, мов вітерець,
Ще й пісеньку співа,
Як соловейко — твох та твох...
Про що вона дзвенить?
— Чи, може, ти лише до трьох
Навчилася лічить?
Чи просто весело тобі
Від пісеньки без слів,
Бо вітер ленти голубі
Розвіяв як хотів?

Дівча з дороги камінці
Ногою відкида,
І крутить кошика в руді,
І так відповіда:
— Ні! Я на свято пісню вчу...
І—раз... і—два... і—три...
Як в нотах, так і я лічу,
Потрібно це для гри!
Рояль великий в школі є,
На нім заграю я...
І знов спішить дівча моє,
«Лічилочка» моя!
— Стривай! А нащо кошик твій?
— А це ж нам на обід!
Матусі важко все самій,
Їй помагати слід!
Вона стахановка у нас,
Ви теж її любіть:
На десяти верстатах враз
Навчилася робить!!
— А батько де ж? Не вдома?
— Ні!
Мій тато брав Берлін...
Його немає ще з війни,
Та скоро буде він!

І знову йде собі дівча,
Голівкою кива,
Чудесну пісеньку вивча:
І—раз... і—раз... і—два...

І пальцями перебира,
Немовби й справді гра,
Вдаря по клавішах дзвінких —
По променях ясних...
То грай же, дівчинко, співай,
Приспівуй — раз і два...
З тобою весь наш рідний край,
Радіючи, співа
Веселу пісеньку твою,
Відстояну в бою,
У грізнім полум'ї війни —
Для щастя і весни!

ГІСТЬ

Приїхав до бабусі
Онучок на село,
В бабусиній хатині
Все обертом пішло:
І вариться й печеться —
Нехай онучок їсть...
Ой що ж воно за свято,
Ой що ж за любий гість!
Найкращий гість у світі,
Бажаний, дорогий...
Та ще ж і подарунок
Привіз онучок їй:
Це грамота із школи,
Бо хлопець, в добрий час,
Вже перейшов відмінно
Аж у четвертий клас!
Голубить бабуся внука,
Розпитує про все,
То яблучка, то меду
Для гостя піднесе,
А що за мед у неї —
Аж тане на губах!
Його збирали бджоли
У липових гаях.
І яблучка на диво
В оцей врожайний рік:
Бери та пий, мов з кухля,

Солодкий свіжий сік!
Клопочеться бабуся:
— Оце вже ти поїв,
Тепер би на годинку
Приліг та відпочив.
Отут тобі ні гриюку,
Ні галасу не чуть —
Вві сні маленькі діти
Міцніють та ростуть!
Ви простягайтесь, ніжки
І рученьки мої,
Нехай вас колисають
Шумливії гаї!
Ой люлі-люлі-люлі,
Ой гаю-гаю-гай...
— І ти, бабусю, рідна,
Лягай, відпочивай!
Я подушку для тебе
Тут поруч покладу,
Чи простелю ряднину
В зеленому саду...
— Ой, ні, мій любий гостю,
Не час відпочивать,
Всі іспити вже склав ти,
А нам іще складать:
Оце пора настала
Гаряча, бойова,
Нас сам товариш Сталін
Веде на ці жнива!
Вождеві дорогому
Поклявся рідний край
До зернятка зібрати
Багатий урожай!
Поглянь, моя дитино,
На буйні ці жита,
На пшениці, що в полі,
Мов хвиля золота!
Не час відпочивати,
Не влежу я, повір,
Недаром твоя бабця
В колгоспі — бригадир!
Дарма що зовсім сива,
А серце молоде,

Тому й моя бригада
Завжди перед веде!
Отак вона говорить,
А в вікна — сяйво дня..
Віконниці старенька
Знадвору причиня:
Щоб мухи не будили,
Щоб сонце не пекло,
І йде собі щаслива
У поле за село...

І жайворонок в небі
Над полем тим дзвенить,
І день мина в роботі,
Немов коротка мить.
І комбайнер веселий
Виспівує в путі,
І скрізь снопи у полі,
Мов дзвони золоті:
Такі широкі знизу,
Загострені вгорі,
У відблисках червлених
Вечірньої зорі...
Аж чує бабця голос —
Поглянула навкруг...
То хто ж то йде за возом?
Невже ж таки онук?
Очей не зводить бабця,
Все дивиться в той бік...
Ну, звісно, він, онучок:
Оце так помічник!
— Агов! Чи ж до роботи
Покликав хто тебе?..
А він на круторогих
Гукає: цоб-цабе!
— Та звідки ж ти узявся?
І хто тебе збудив?
А він лише сміється
Та підганя волів...
Лягає перша сутінь
На небо голубе.
Гукає внук поважно:
— А цур вам... цоб-цабе!

Пішов та попросився,
Робота, бач, знайшлась...
— Я хліб везу, — говорить, —
Відпочивать не час!
Бабуся пил з обличчя
Малому витира:
Немов помолоділа,
Всміхається стара.
Ну, як же про такого
Не розповісти їй?
— Онук приїхав, — каже, —
Погляньте-но який!
І всі поздоровляють,
Почувши тую вість:
— Оце вже й справді поміч!
Оце вже гість так гість!

НА СПОГАД, НА ЩАСТЯ

— Час в дорогу, прощайте! —
Татко мій сказав.
— Щастя в битві побажайте! —
Так він нам сказав.
— Ти пиши частіше, жінко, —
Мамі він сказав.
— Поцілуємося, синку, —
Так мені сказав.
— І не плачте ви за мною! —
Татко мій сказав.
— Я ж вернуся після бою, —
Так він нам сказав.
— Краще слово на прощання
Ви таке скажіть,
Щоб не сльози, не зітхання
Згадував щомить;
А в бою кривавім, грізнім,
В куряві доріг
Ваше слово, наче пісню,
В серці я зберіг.

І мене, й бабусю татко
Й маму обійняв,
На плечі поправив скатку,

Весело сказав:
— Як дозріє в полі колос,
Повернусь з війни...
Заридала бабуся вголос,
А матуся — ні.
Татку дивиться у вічі,
Плаче, а не чує,
Тільки слюзи по обличчю
Ручайком течуть.
— Жаль, що фото в нас немає! —
Мовив татко мій.
— Був би в мене в дальнім краї
Спогад дорогий!
Щоб на фото цім маленькім
У чужім краю
Бачив сина, жінку й неньку —
Всю мою сім'ю...
І сховав би я на грудях
Згадку дорогу,
І проніс би її всюди
В бурю і в пургу!
Через гори й перевали,
Ріки та моря,
І вона б мені сіяла,
Мов ясна зоря...
Ех, нема такого фото, —
Татко мій сказав, —
Щоб його про всіх на спогад
Я з собою взяв...
Хоч зробилося раптово
Смутно так мені,
Ось вам піонерське слово,
Я не плакав, ні!
Тільки очі повні слізьми
Тим, що татко мій
Так і піде і не візьме
Спогад дорогий.
Де ж би фото це дістати?
Що мені зробити?
Аж згадав я: — Тато... тато!
Зачекай на мить!
Є в нас фото... рідне... миле...
Дам його тобі,

Будеш з ним щасливий, смілий
В лютій боротьбі!
Будеш з ним, немовби з нами,
Поруч в битві йти,
І мене, й бабусю, й маму
З ним згадаєш ти! —
І поклав я аж під скатку
Таткові в планшет
Дорогу, любиму згадку —
Сталіна портрет...
— З ним здобуду перемогу! —
Татко мій сказав,
І мене (а більш нікого)
Ще поцілував;
Як малого, взяв на руки,
Я не сердивсь, ні!
Тільки серце стука... стука...
Радісно мені!
Бо в дорогу невідому
Має татко мій
Незабутнє фото з дому —
Спогад дорогий.

